

זאת ה'תורה

שבת פרשת מסעי תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

איך אתה אוהב
את ה' היום?

מתי לא
מקשיבים לרב?

מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים 35

רמז בפרשה
מתמטיקה בפרשת השבוע 36

המדור *אלדים*
מסעי בני ישראל 37

בראת רשעים
סוד הסינתזה (4) - חלק ב 03

קומות של אהבה
התבוננות בספר התניא 10

להתקדש לה'
כש"ט אות י 19

פרקי אבות
פרק ב משנה ז 24

מעין גנים
גבולות אברהם וגבולות שרה 25

ארבע מהפכות
המהפכה הראשונה (6) 28

הסיפור החסידי
האר"י הקדוש 32

הקדמת המערכת

שבת שלום וחדש טוב לכל הקוראים היקרים. "**משנכנס אב ממעטין [את העצב] בשמחה**", ומה יותר משמח מדברי תורה וחסידות המשובבים את הנפש המוגשים כאן לפניכם **בחוברת ואביטה** זו, גליון מלא באהבת ה' כפי שתראו לקמן.

השבוע בגליון:

נפתח בתשלום התוועדות בר מצוה והילולת אוה"ח הקדוש שאת חלקה קראתם כאן בשבוע שעבר. והשבוע — **בראת רשעים**, על מנגנוני ההגנה של הנפש בפסיכולוגיה והמשך סדרת תזה-אנטייתזה-סינתזה — על שרש הרע במציאות ודרכי ההתמודדות איתו. השיעור השני בחוברת עוסק **בקומות של אהבה**, התבוננות בספר התיניא ובקטע מביאור חסיד אדמו"ר הצמח צדק, שמבאר **ארבע מדרגות באהבת ה'** ומקביל אותם לארבעת מילויי שם הוי", "ע"ב-ס"ג-מ"ה-ב"ן. את חלק השיעורים נחתום עם ביאור על **אות י' בכתר שם טוב**, עליה התבטא הרב — **"זוהי התורה האהובה ביותר בספר"**, ובה יתבארו **שלוש מדרגות בקידושין שלנו לה'**, בכסף-בשטר-בביאה.

בפרקי אבות נמשיך לפרק ב', משנה ז', שם נלמד מדוע **"מרבה נשים מרבה כשפים"**, איך נמנעים מכך ומה הדרך לזוגיות בריאה וטובה. **במעין גנים** נקרא על **ארבעה מתווים של גבולות הארץ** המופיעים בתורה. **בארבע מהפכות** נמשיך עם **שיטת הרמב"ם על שלבים בהיתר כתיבת תורה שבע"פ** ועם ההיתר לכתוב סתרי תורה. **בסיפור החסידי** נקרא על בעל ההילולא של ה' באב, **האר"י הקדוש**, ועל גילוי היחידה שבנפש. **במענות ותשובות** נקרא על מה שצריך לתקן בימי בין המצרים, סיפורי צדיקים ומהי התקשרות לרבי. **ובפינת הרמז** על רמזי הפסוק **"והורשתם את הארץ"**. נסיים עם **המדור לילדים** ועם רזי שילמד אותנו על **טיולים ומסעות**.

הודעה חשובה: השבוע ביום חמישי ז' מנחם-אב יתקיים טקס הענקת פרס היצירה התורנית לשנת תשע"ט לרב גינזבורג, מטעם הקתדרה לחכמה ולתורה — גבעת שמואל, במעמד רבנים ואישי ציבור. כולם מוזמנים. פרטים בגב הגליון.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה צלף אביחיל | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתאל גלעדי

"בראת רשעים"

סוד הסינתזה (4) – חלק ב

קיצור מהלך השיעור

בחלק נוסף מתוך התוועדות בהילולת בעל אור החיים הקדוש ממשיך ומעמיק העיסוק בנושאים שעלו בסדרת השיעורים האחרונה, אודות תזה-אנטייתזה-סינתזה. היחס לרע בעולם – כולל טענת איוב "בראת צדיקים, בראת רשעים" – שעלה בשיעורים מקבל כאן עומק נוסף ומיוחד, תוך פתיחת כיווני חשיבה נוספים שדורשים עוד פיתוח והעמקה.

הפרק הראשון פותח בהסבר 'מרעיש', לפיו ה' ברא רשעים כדי שיהיה לו את מי להאשים... מנקודת פתיחה זו עובר הפרק לנושא יסודי בפסיכולוגיה – מנגנוני ההגנה של הנפש. שלשת המנגנונים העיקריים להגנה מרע שאין בנפש כח להתמודד עמו – הכחשה-השלכה-הדחקה – מכוונים כנגד העולמות התחתונים ב"ע, ותיקון כולם הוא המשכת ההודאה על האמת מעולם האצילות. נושא יסודי זה מופיע כאן רק כ'טעימה'. הוא פותח והורחב בשיעור-המשך שיפורסם אי"ה בקרוב.

הפרק השני, העיקרי, מציג עוד מבני יסוד של תזה-אנטייתזה-סינתזה כנגד שלישיות-יסוד בחסידות – עולמות-נשמות-אלקות והשתלשלות-התלבשות-השראה (שמתפרשות כשל הסתכלויות על ההיסטוריה) – ובעיקר מעמיק בכך שהרע במציאות נובע מהעומק הנעלם של הנפש. בעוד אצל בינוני מקור הרע הוא בהעלם שישנו במציאות, הרי שאצל הצדיק מקור הרע בהעלם שאינו במציאות – מקום כה נעלם, שיכול להתגלות רק במציאות החיצונית. ברש העליון, תכלית הצמצום היא גילוי שרש הרע בכח הגבול הנסתר בתוך אור אין סוף שלפני הצמצום. גילוי הרע ולקחת האחריות עליו – "הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירח" – הם-הם הכח לתקן ולהעלות את הרע.

"בראת רשעים" –

שיהיה את מי להאשים

דברנו, בשיעור הראשון בסדרה², על "בראת צדיקים, בראת רשעים". שאלנו למה ה' ברא רשעים – בשביל מה צריך אותם בעולם?! – ונתנו שלשה תירוצים. השאלה למה "בראת רשעים" היתה מכיוון הצדיק

א. להודות ברע שבי

יש הרבה דברים לומר, "אבל אין לנו פנאי". רק כדי להוסיף משהו שמח נעסוק בעוד נושא – מכאן והלאה זהו שיעור לבית ספר לתורת הנפש³:

ברשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ט"ו תמוז ע"ט – עוד יוסף חי, יצהר.

א כפי שהוקדם בתקציר השיעור, הנושא העיקרי של הפרק הוצג כראוי – בהרחבה ובהעמקה – לקמן בשיעור כ"ה תמוז.

ב כ"ד סיון ע"ט.

ג ב"ב טז, א.

הייתי יכול לחשוב – איך מותר לחז"ל לומר שהקב"ה עושה תשובה? כמו שנסביר, כמו שמותר לחז"ל לדרוש שצריך להביא קרבן על ה', כך אפשר גם לומר שהוא ברא רשעים כדי שיהיה לו את מי להאשים – שלא יצטרך להביא הרבה קרבנות.

יש קשר בין פירוש הפשט ופירוש המדרש שברש"י? קשר ברור: בפשט, השעיר מכפר על חטא שאף אחד לא יודע עליו, ולכן לא יכול לשוב. אם אף אחד חוץ מהקב"ה לא יודע מהחטא, מי בעצם חטא? הקב"ה. עוד פעם "חטאת להוי" – רק אחד יודע, אז רק הוא צריך לעשות תשובה. הוא לא רק יודע – הוא גם עושה, הוא הקב"ה, הוא הכל והכל ממנו, "ממך הכל". אם אני לא יודע שעשיתי חטא – הוא לא שלי. כלומר, הלא-מודע שלי הוא-הוא המודע של הקב"ה. זהו קשר פשוט בין שני הפירושים.

הכחשה, השלכה, הדחקה

עכשיו נאמר שלשה מושגים חשובים בתורת הנפש: המלים בעברית הן הכחשה, השלכה והדחקה – בלועזית, מי שלמד פעם תורת הנפש, היינו denial, projection ו-repression – שלשה מנגנוני הגנה של הנפש החוטאת. רוב לימוד הפסיכולוגיה, תורת הנפש, עוסק באופן בו האדם מגיב לרע שבו, הדברים הלא-טובים שהוא עושה, ומקבל (או לא-מקבל) אותם.

היות שאנשים חלשים (חלשי אופי), או שהם מדחיקים את הרע, או שהם מכחישים אותו – לא עשיתי, כמו הכחשה בחשן משפט – או שמשליכים אותו על הזולת. כשאי אפשר להכחיש משהו – אפשר להשליך אותו, להאשים מישהו אחר. איפה מופיעה השלכה

– מה הרשעים עוזרים לצדיק? – אבל כעת נשאל מכיוון אחר, יותר פשוט: למה ה' צריך רשעים? הרי המשפט הוא "בראת צדיקים, בראת רשעים" – כנראה שה' צריך גם צדיקים וגם רשעים. למה ה' בורא רשעים? צדיקים מילא, אבל למה הוא צריך רשעים? התשובה פשוטה – הוא בורא רשעים כדי שיהיה לו מישהו להאשים. שואלים – למה יש יסורים בעולם? למה המשיח עוד לא בא? יש פה רשעים, הם הסבה.

מותר לומר על הקב"ה שהוא בורא רשעים כדי שיהיה לו מישהו להאשים! בהשגחה פרטית הענין קשור לפרשת היום בחת"ת. אנו יוצאים מ"חמישי" – אותו קראנו היום, בהילולת בעל אוה"ח הקדוש – המסיים בקרבנות ראש חדש וחותרם בפסוק "ושעיר עזים אחד לחטאת להוי' על עלת התמיד יעשה ונסכו". כאן דווקא אין אור החיים, אבל יש את רש"י המפורסם:

ונשתנה שיעיר ראש חדש שנאמר בו "להוי'", ללמדך שמכפר על [טומאת מקדש וקדשיו במין] שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב"ה בלבד [חטאת לה', שרק הוא מכיר בחטא שהיה. זהו פירוש אחד, הפשט של רש"י] ושאר השעירים למדים הימנו [על אף שלא כתוב בהם 'להוי']. ומדרש אגדה אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמיעטתי את הירח [שייך דווקא לר"ת, בו רואים את מיעוט הירח, והקב"ה מתחרט – הקב"ה 'עשה עבירה'.¹]

ד במדבר כח, טו.

ה "אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח" עולה 2888, הרבוע כפול של לח (לח ברבוע עולה לשון הפסוק "על עלת התמיד יעשה"). "ושעיר עזים" = תשובה, רמז לתשובת הקב"ה כביכול. יש ו"ושעיר עזים" בתורה – המובא יחד עם פר העלם דבר ועוד ה בפרשת פינחס: בראש חדש, ראש השנה, ימים א-ב-ד של חג הסוכות. ו פעמים "ושעיר עזים" = תשובה פנים ואחור (ת תש תשו תשוב תשובה, תשובה שובה, ובה בה ב).

בעולם הבריאה הרע הוא במיעוט והטוב הוא העיקר – אני מרגיש עצמי בעיקר צדיק, ואני יכול להכחיש בקלות את העובדה שאני גם קצת רשע. מנגנון ההכחשה הוא במצב שהרע במיעוטו, שניתן להכחיש – כאילו לא קיים בכלל, אני רק צדיק, אין בי רע.

מנגנון ההגנה של עולם היצירה הוא השלכה. עולם היצירה חצוי טוב וחציו רע. כבר אי אפשר להכחיש את הרע – אני חייב להודות שגם אני עשיתי את הרע, אבל מישו אחר אשם, לא אני. כמו אותו צדיק של תניא שמקבל מחשבות זרות מהחוף¹. כתוב² ש"גן בעדן מקדם"³ – בו הופיעה ההשלכה הראשונה – היה במקום היצירה של היום.

עולם העשייה, "אף עשיתיו" שכבר הזכרנו, רובו רע – כל כך רע, כל כך חמור, שאני מדחיק. בפסיכולוגיה אומרים שאפשר גם להודות ברע ולהכחיש את חומרת הרע. אך מה עושים כאשר אתה לא יכול להכחיש את חומרת הרע – טיירע ברידער, ס'איז זייער שלעכט, זה מאד רע – ואין בכחך להתמודד ולהודות שרובך רע חמור? באמת אפשר לתקן כל מצב – זו הסינתזה בין הטוב והרע, הצדיק שבך והרשע שבך. אבל בעשייה, כשאינ בכחך להתמודד – אם אתה לא רוצה לצאת מדעתך הלא-מתוקנת אתה מדחיק לגמרי. שוב, הרע יורד לנוקבא דתהומא רבא של הלא-מודע שלך.

אנחנו רק פותחים כעת נושא, שיש המון מה לדבר עליו.

גילוי האצילות – הודאה

יש דבר רביעי, התיקון – הודאה, "מודה

יד פכ"ח.

טו ראה לקו"ת (האריז"ל) בראשית: "כי לקחו מן הבריאה אשר היה שם ויניחנה בג"ע דיצירה".

זו בראשית ב, ח.

פעם ראשונה בתורה? בגן עדן מקדם, בטענת אדם "האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואכלתי" – אכלתי מהעץ אך לא באשמתי. כתוב⁴ שאם אדם הראשון היה מיד מרים ידים ומודה באשמה – ההודאה היתה מכפרת עליו. כל ההיסטוריה היתה אחרת, לא היה מות בעולם. אבל מה הוא עשה? מתוך מנגנון הגנה הוא השליך את המעשה על הזולת. אפשר להשליך על הקב"ה, כמובן⁵. אם כן, יש השלכה, הכחשה והדחקה. הדחקה היא "אף עשיתיו", "עשיה' לשון כפיה" – אני כל כך לא מסוגל להתמודד עם המעשה, עד שאני כופה-דוחק אותו להכנס עמוק-עמוק לתוך הלא-מודע שלי, עד ל"פומא דתהומא רבה", שלא יתקיים יותר – בל יראה ובל ימצא – במציאות.

שלשת מנגנוני ההגנה כנגד בי"ע

כעת פותחים משהו חדש, נושא חשוב ויסודי שצריך להאריך בו. בכל אחד משלשת מנגנוני ההגנה הללו יש תזה-אנטיתזה-סינתזה. הסינתזה היא הודאה, "מודה ועזב ירחם"⁶. שלשת המנגנונים מכוונים כנגד שלשת העולמות התחתונים ב"ע, שיש בהם רע⁷:

ז בראשית ג, ב.

ח ראה ספורנו שם: "ובזה ייחס אשמתו לקונו, תמורת התשובה שהיתה ראויה לו, כמו שעשה דוד באמרו אל נתן 'טאתי'".

ט ראה באורך לב לדעת, "פרק בעבודת ה'" ביאור ד. בדברי אדם הראשון "האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואכלתי" ישנה השלכה על "האשה", אך יותר מכך – על הקב"ה, כפירוש הרד"ק שם פסוק יב (ובספורנו הנ"ל): "אתה גרמת לי, שנתת לי אשה כזאת שהסיתיה אותי לאכול ממנו" – וראה גם יין משמח ח"ג שער ו בתורה "האשה אשר נתתה עמדי".

י עשיה מג, ז.

יא ראה דברים ד, יד: "לעשתכם בארץ". ובמשך חכמה שם: "'לעשותכם'. פירושו על ידי כפיה [ובגמרא מצאנו שנשתמשו בלשון זה הרבה, מעשין לפסולות (כתובות עז סע"א) וכיו"ב הרבה]...".

יב משלי כח, יג.

יג ראה ע"ח שם"ט פ"ב ובכ"ד.

מחול לך, היא המשכת אור האצילות – "מודה ועזב ירחם" – בכל עולם לפי ענינו. בעולם הבריאה – לא להכחיש. בעולם היצירה – לא להשליך. בעולם העשיה – לא להדחיק, לחשוף את ה"תהום רבה" של הרע בכל חומרתו.

ולסיכום:

אצילות	הודאה
בריאה	הכחשה
יצירה	השלכה
עשיה	הדחקה

העיקר הוא הגימטריא – אם הניתוח טוב צריך לצאת מספר מכוון: ארבעת העולמות (ממטה למעלה) – **הדחקה השלכה הכחשה הודאה** – משלימים ל-841, מספר שהוא גם רבוע (29 ברבוע) וגם השראה (21 בהשראה), מספר מאד מושלם. יש על מה לחשוב עד הפעם הבאה – להוציא את כל מה שמודחק.

לזקוף זכויות ולהשליך האשמות – או להיפך

פתחנו משהו חדש, ש"אצילות איז אויך דא" היינו המשכת האצילות לעולמות התחתונים – הודאה המבטלת את מנגנוני ההגנה של הפסיכולוגיה שקיימים, כביכול, אפילו אצל ה'. אם ה' בורא צדיקים ובורא רשעים – סימן ששניהם קיימים בתוכו, שהרי "כי מן הכל". אם הוא בורא את הרשעים כדי שיהיה מישהו להאשים – מנגנון ההדחקה של עולם היצירה – סימן שהרע בא ממקום מאד גבוה בתוכו, עוד לפני הצמצום הראשון. מאותו מקום הוא בורא מישהו להאשים אותו בכל ה'לא טוב' שהוא עושה. למה הוא בורא צדיקים? כדי שיוכל לקחת קרדיט – 'למה הוא צדיק? אני עשיתי שיהיה צדיק'. "בראת צדיקים" בשביל לזקוף את זכות הצדיקים לעצמך ו"בראת רשעים" בשביל להאשים מישהו אחר (כמו בנית אותו בית כנסת שאף אחד לא נכנס אליו...) – צריך

ועזב ירחם". הודאה באה מעולם האצילות. נחזור לקב"ה, שאומר בשעיר ראש חדש "הביאו עלי כפרה על שמעתי את הירח" – מה התיקון שם? ה' פועל בדיוק ההיפך ממה שתארנו – במקום להאשים, במקום להשליך על מישהו אחר, הוא לוקח אחריות. זהו תיקון עולם היצירה – אני עשיתי זאת, הכל אני, לא מישהו אחר. שוב, שעיר ראש חדש הוא תיקון ההשלכה – מנגנון ההגנה העצמית של עולם היצירה.

מה תיקון עולם הבריאה? פשוט להודות שיש רע. איני צדיק גמור – יש בי רע (כתוב"ש עולם הבריאה הוא המקום של "צדיק שאינו גמור", שעדיין יש בו מעט רע¹, אך באמת קשה להבחין אצלו במציאות הרע – הרע אצלו נמצא בחשך, בעולם של "בורא חשך"² אותיות **כחש** – ועל כן קל להכחישו), "אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"³, יש בי חטא. עצם ההודאה הוא, כמאמר המגיד ממעזריטש, "אצילות איז אויך דא".

יש כאן מבט חדש מהי סינתזה – הורדת הארה מעולם האצילות, קיום מאמר המגיד "אצילות איז אויך דא"⁴. אם אדם הראשון היה מודה – היה מתכפר אוטומטית, לא היה רע. מי שמודה מוחלים לו מיד⁵, כאילו שבאמת לא היה רע – רק צריך להודות שכן היה רע, שאני הייתי רע, ואז לא היה ולא נברא. פטנט מעולה. הדרך היחידה ממש שלא היה ולא נברא, הכל

יז ראה גם מבוא לקבלת האריז"ל סימן ג (עמ' קנז ואילך), ובכ"ד.

יח ע"ח הקדמה לשמ"ג.

יט ישעיה מה, ז.

כ קהלת ז, כ.

כא ראה סוד ה' ליראיו שער "ארבעה עולמות" פ"ה.

כב ראה מדרש שמואל יג: "נתעטף שמואל בחלוקו של ישראל. אמר לפניו, רבון העולמים, כלום אתה תובע מן האדם אלא שיאמר לפניך חטאתי, וישראל אומרים לפניך חטאנו ואין אתה מוחל לה?⁶"

טרם דברנו על עוד שתי שליטות עיקריות – עולמות-נשמות-אלקות¹² והשתלשלות-התלבשות-השראה¹³.

היום ברור במדע שנשמות הן האנטיזה לעולמות. המדע הנוקשה טוען שאין נשמה אלא רק חומר – שכל התופעות הרוחניות-לכאורה הן רק תופעות של עולם החומר, ואין משהו נבדל בעצם שנקרא נשמה¹⁴. האמירה שיש נשמות היא אנטיזה לעולמות. החיבור ביניהם (הסינתזה) – לחזור מנשמות ולייחד-לחבר אותן עם העולמות, כברכת "רופא כל בשר ומפליא לעשות"¹⁵ – הוא הכח האלקי, "נתיב לא ידעו עיט"¹⁶, ה"שכל מופלא"¹⁷ של האלקות מחבר את הנשמה לגוף. זו דוגמה אחת.

כידוע¹⁷, גם השלישיה השתלשלות-התלבשות-השראה מקבילה לעולמות-נשמות-אלקות: עולמות משתלשלים. לכך שייך גם המושג אבולוציה¹⁸ – הסתגלות עולם החי לתנאי הסביבה היא גם בחינת עולמות. התלבשות היא כבר כמו נשמות – קודם הסברנו שהתלבשות הנשמה האלקית בגוף היא הפלא האלקי ("מפליא לעשות", "כנ"ל), הסינתזה של האלקות, אך כאן ההתלבשות היא האנטיזה להשתלשלות. הסינתזה היא

לברוא את שניהם.

הווארט הוא שיש סינתזה שפשוט הופכת את היוצרות¹⁹: "בראת צדיקים" – הכל הצדיק עשה, לא אני, כל הכבוד לו. "בראת רשעים" – הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח". יש שני דברים שעומדים בעימות, והסינתזה – שהיא בעצם ההתכללות – היא הפיכת ההתייחסות. הווארט שכך עובד אצל הקב"ה – בתחלה הוא לוקח לעצמו את זכות הצדיקים, "ישראל אשר בך אתפאר"²⁰, ומשליך את כל האשמה על הרשעים, בגללם כל הלא-טוב בעולם. אבל 'נו-נו, מאיפה הגיעו הרשעים? אתה בראת אותם!'. בסדר, "בראת רשעים" בשביל שיהיה מישהו להאשים, כמו ש"בראת צדיקים" שיהיה מישהו להתפאר בו, להשוץ שבראתי אותו. מה התיקון? עלינו ללכת בדרכיו של הקב"ה²¹, ללמוד ממנו – התיקון הוא שלצדיק מגיע כל הכבוד, כל השכר הטוב, הכל הוא פעל בכח עצמו, ואת הרשע אני עשיתי, הכל אני. ברגע שהקב"ה יגיע למסקנה הזו – כבר "ובא לציון גואל"²².

נאחל שהקב"ה תיכף ומיד ממש יגיע למסקנה של הסינתזה בין הצדיקים שברא לבין הרשעים שברא – הכל לכבודו יתברך. [מה זה נותן שהוא יחשוב ככה?] נותן הרבה.

ב. "בראת רשעים" – גילוי ההעלם שאינו במציאות עולמות-נשמות-אלקות – השתלשלות-התלבשות-השראה

דברנו בשיעור השלישי¹³ על הכנעה-הבדלה-המתקה כתזה-אנטיזה-סינתזה.

כג ראה גם לב לדעת, "פרק בעבודת ה'" ביאור ד.

כד ישעיה מט, ג.

כה דברים כח, ט.

כו ישעיה נט, כ.

כז ח' תמוז ע"ט – נדפס ב"ואביטה" פינחס.

כח אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון מקיטוב, כתר שם טוב (קה"ת) אות א. ראה סוד ה' ליראיו שער "עולמות, נשמות, אלהות".

כט מאמר "השפלות והשמחה" ממו"ה ר' אייזיק מהומיל פע"ב.

ל ראה גם בספר איחוד התורה והמדע תחלת פרק 1.

לא ראה הגהת הרמ"א לשו"ע או"ח ו, א.

לב איוב כח, ז.

לג הקדמת הראב"ד לספר יצירה; פרדס רמונים שער הנתיבות. ראה מודעות טבעית עמ' קלו.

לד מובאר בטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישה פ"א ובכ"ד.

לה ראה באריכות בספר The Breath of Life (עתידי לראות) אור בקרוב אי"ה גם בתרגום לעברית.

ירידת הדורות. הסינתזה חוזרת לתזה – שיש תנועה בדורות, רק שהתנועה היא עליה, כל הזמן לקראת עתיד.

כל פעם נותנים עוד דוגמאות שונות של "מעשה מרכבה" – תפיסת הסדר של תזה-אנטיתזה-סינתזה.

תכלית הצמצום – גילוי העלם הרע

נחזור לשאלה ששאלנו: מאיפה הרע בא לפני הצמצום? בשיעור קודם דברנו על כח הגבול המסתתר בתוך הבלי גבול – אמרנו שאדמו"ר הזקן, שהתחיל מתורה, הצליח 'לתפוס' את כח הגבול שבתוך הבלי-גבול (של הבעל שם טוב) וליצור ממנו סינתזה. אבל בעצם כח הגבול הוא הכח של השמאל, הכח שממנו שרש הקליפות אחרי הצמצום. כלומר, "בראת צדיקים" היינו מכח הבלי-גבול שלפני הצמצום, אבל "בראת רשעים" נובע מכח הגבול שבתוכו – שרש הקליפות. לפני הצמצום כח הגבול נמצא בהעלם – בלא-מודע, כביכול – והוא מתגלה בבריאה שאחרי הצמצום.

עיקר הווארט הוא על פי המבואר בחסידות³⁰ שמקיפי האדם נמצאים בחוץ. כל מה שאדם צריך לתקן קשור לחיפוש המקיפים בחוץ – "אמצאך בחוץ"³¹. על גבי הכחות הפנימיים, הנמצאים בתוך האדם, חופפים שני המקיפים שהם העלם הנפש – מקיף החיה, המקיף הקרוב, הוא "העלם שישנו במציאות", ומקיף היחידה, המקיף הרחוק, הוא "העלם שאינו במציאות"³².

זו נקודה הרבה יותר פנימית ועיקרית מרק לומר ש"בראת רשעים" מאפשר להאשים

ההשראה – לא אלקות בבחינת "מפליא לעשות" אלא פשוט הכל ה', מקיף.

שלש תפיסות היסטוריה

עד כאן דברים ידועים יחסית. אמרנו שכל שלישית המושגים תזה-אנטיתזה-סינתזה שייכת להיסטוריה, ונחדש הפעם שהשתלשלות-התלבשות-השראה היינו שלש בחינות לגבי תולדות עולם, שלש תפיסות ביחס להיסטוריה:

ירידת הדורות ממתן תורה היא השתלשלות, "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע"³³, "דור דור ודורשיו"³⁴ אך הכל בירידת הדורות.

התלבשות שייכת ל"אפתשטותא דמשה בכל דרא ודרא"³⁵ – הנשמות הגדולות, ובפרט משה, נמצאות אתנו בכל דור.

השראה היא – כפי שמסבירים תמיד – השראה מהעתיד, ממשח, שביחס אליו יש תמיד עלית הדורות, מתקרבים-עולים לגאולה תמיד.

שלא כרגיל, כאן הסינתזה בכיוון הפוך (עלית הדורות) מהתזה (ירידת הדורות). למה? כי בשלב האמצעי כל הזמן משה רבינו נמצא אתנו וכו' – ההתלבשות היא "מה שהיה הוא³⁶ שיהיה... אין כל חדש תחת השמש"³⁷, המצב יציב. המצב של "תמידין כסדרן", התמדה ויציבות – "והארץ לעולם עמדת"³⁸ – הוא בזכות ההתלבשות, שהיא אנטיתזה להשתלשלות בה "כל הוה נפסד"³⁹,

לו אבות פ"א מ"א.

לז סנהדרין לח, ב; בראשית רבה כד, ב ובמדרשים רבים.

לח ע"פ תקו"ז תקון סט (קיב, א).

לט שער הפסוקים יתרו (וראה קהלת זוטא ו, י).

מ קהלת א, ט.

מא קהלת א, ד.

מב לשון הראשונים, בעלי החקירה.

מג ראה גם יין משמח ח"ד ש"ז בתורה "אמצאך בחוץ", ועוד.

מד שה"ש ח, א.

מה ראה סה"מ תר"ן ד"ה "אמנם צ"ל" (עמ' שס).

כלומר, ההעלם שאינו במציאות מתגלה רק בחוץ – הוא אף פעם לא יתגלה כשלי. זהו הסוד הגדול של הצמצום וכל בריאת העולם – לגלות את ההעלם שאינו במציאות אצלי, שברגע שמתגלה על ידי הצמצום ובריאת העולם היינו "בראת רשעים". בסוף כביכול התיקון אצל הקב"ה הוא "הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח" (הקריאה של היום, כנ"ל). הנקודה שהוספנו עכשיו היא העיקר – בלעדיה אי אפשר לומר שה' בורא רע כדי שיהיה לו את מי להאשים...

מדרגות בהעלם הרע

למה כתוב בתניא שאצל הבינוני המחשבות הרעות עולות מתוך עצמו, ולא מהחוץ? כי אצלו הרע הוא בהעלם שישנו במציאות. כעת יש לנו הגדרה פשוטה ובסיסית לצדיק ובינוני בתניא: אצל הצדיק העלם הרע הוא העלם שאינו במציאות ואצל הבינוני הוא העלם שישנו במציאות.

גם אצל הבינוני יש העלם הרע – נדמה לו (ולסובבים אותו) – "אפילו כל העולם כולו אומרים צדיק אתה כו"¹⁰³) שהוא צדיק. היות שהוא עושה הכל טוב, הוא יכול לטעות ולחשוב שהרע נמצא אצלו בבחינת העלם שאינו במציאות. כשהרע עולה אצלו עליו להיות מספיק חכם, להבין שהרע בא ממנו, מההעלם שישנו במציאות, וממילא אינו יכול להעלות אותו – לעשות את עבודת הצדיק.

אבל כאשר אותו בינוני (ומי שלמטה ממנו) בא להתחנך אצל הצדיק שכן מעלה את הרע – כשהוא נכנס ליחידות ומבקש תיקון על הרע שלו – הצדיק חייב למצוא את הרע שלו אצלו. לפעמים הוא מצליח מיד לזהות את שרש הרע כפי שהוא נמצא אצלו,

מישהו ('השלכה'): כפי שהוזכר, כתוב בתניא שאצל הצדיק המחשבות הזרות באות מהחוץ, ולכן הוא יכול להעלות ולתקן אותן. אבל איך הוא מתקן? הפירוש הראשון שאמרנו לגבי "בראת רשעים" הוא שהצדיק מקבל מהם הכנעה – הוא רואה את הרשע ומבין שגם הוא רשע, על פי היסוד בתורת החסידות שכל מה שאני רואה בזולת נמצא בי¹⁰⁴. על אותו יסוד ידועים הסיפורים¹⁰⁵ על גדולי החסידות שכאשר נחשפו – ביחידות – לרע שהיה זר להם לחלוטין, הם התעמקו בחשבון נפש והתענו על כך שאינם מוצאים את אותו רע בתוכם, וממילא הוא בגדר "העלם הרע" שבהם. סיפורים אלה מלמדים שגם הרע הכי חיצוני – חייב להיות בהעלם בתוך הצדיק שרואה אותו, "מצא מין את מינו"¹⁰⁶. למדנו לאחרונה¹⁰⁷ גם תורה של הבעל שם טוב¹⁰⁸ שכל מה שקורה סביב האדם, בחוץ, גם בא ממנו. כלומר, הקביעה בתניא שהצדיק מקבל מחשבות שליליות מהחוץ אינה פשוטה. אם גם בצדיק יש העלם הרע, למה אני אומר שהרע שלו בא מבחוץ? כי הוא נמצא אצלו בהעלם שאינו במציאות. זהו אולי החידוש הכי חשוב בכל השיעורים האלה: "בראת רשעים" אחרי הצמצום הוא, ביחס לקב"ה, כמו אותו צדיק גמור שהמחשבות הזרות לכאורה באות לו מבחוץ. ה' יודע הכל, הכל קיים בידיעה שלו, אבל כאילו – כמו שכתוב בתניא – בא מהחוץ, ולכן הוא יכול להאשים את הרשעים ברע. אבל באמת הרע הוא כן אני, רק אני כפי שהוא בהעלם שאינו במציאות.

מו תורת הבעש"ט (בעש"ט עה"ת בראשית קכו) על המשנה בנגעים: "כל הנגעים אדם רואה חוץ – מנגעי עצמו".

מז ???

מח עירובין ט, א.

מט שבת ג' תמוז.

נ כש"ט (קה"ת) מג.

קומות של אהבה

התבוננות בספר התניא

קיצור מהלך השיעור

"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא" (אין עבודת ה' כעבודת האהבה), ובספר התניא מפרט אדמו"ר הזקן התבוננויות רבות המביאות לסוגי אהבה שונים. חסידים עיינו באהבות ומנו אותן, כדי להתבונן בהן כדבעי. בשיעור שלפנינו נלמד קטע מקורי של אחד מחסידי הצמח צדק, המצטט קטעים מהתניא ומחלק אותם לארבע מדרגות, כנגד ארבעת מילויי שם הוי"ב"ה (הכוללים אצלו חמש התבוננויות). **בפרק הראשון** (שניתן בברית בליל יארצייט של אבי-הרב) נלמד הקטע המקורי, עם עיון בתכניו ובסדרו הפנימי. **בפרק השני** (שניתן למחרת בברית מילה) הסביר הרב, כדי לקרב את הדברים לדעתנו ולהמחיש את החילוק בין דרגות האהבה השונות, כי חמש האהבות מבטאות חמשה סוגי יחסים בינינו לבין הקב"ה.

א. ארבע קומות אהבה האהבות בתניא כנגד עסמ"ב

כשדפדפתי בתניא עם הערות ומ"מ וכו' (חירטיק) ראיתי קטע שאיני זוכר שלמדנו פעם – קטע של חסיד שסכם את כל האהבות השונות (וההתבוננויות המעוררות אותן) בספר התניא. יש עוד חסידים שעשו זאת¹, דוגמת הלקח והלבוב, אבל המיוחד כאן שהוא מקביל את האהבות לעסמ"ב, ארבעת מילויי שם הוי"ב"ה – **עב-סג-מה-בן**² – המכוונים בעצמם כנגד אותיות **י-ה-ו-ה**, כמובן³. כזה דבר לא ראיתי בשום מקום, ממש חידוש. זהו חסיד מיוחד – ממה שכתוב כאן משמע שזהו חסיד של הצמח צדק – שלא רק שידוע טוב לסכם

נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה. משיעורי יארצייט ר' שמשון-יעקב גינזבורג ע"ה וברית דוב-בער שי' בר שלום. אור לה' תמוז ע"ט – כפ"ח.

א ראה גם יין משמח ח"ב שער ראשון.

ב **עב – יוד היוויו הי; סג – יוד היווה הי; מה – יוד הא ואו הא; בן – יוד הו הו ה.**

ג ראה גם מבוא לקבלת האריז"ל סימן ה.

מה שכתוב בתניא, אלא גם רוצה להקביל זאת למבנה היסודי של הקבלה, **י-ה-ו-ה**. שוב, כל התוכן כאן הוא ציטוטים מהתניא, והחידוש הוא בעיקר ההקבלה לעסמ"ב.

הוא מביא את האהבות בסדר של **מה-עב-בן-סג** – לא לפי סדר השמות וגם לא לפי סדר האהבות בתניא, אך יש לו ודאי הגיון. הוא מתחיל מהתיקון – שם **מה**. הוא מביא שתי התבוננויות בסוד שם **מה**, אך הן הולכות יחד בתניא פמ"ד. כתוב⁴ שלעתיד לבוא שם **מה** יתבטל בתוך שם **עב** – הבן יתבטל בתוך האבא – ולכן אחרי שם **מה** הוא מביא את שם **עב**, עולה מהתפארת לחכמה. אחר כך הוא יורד לשם **בן**, אמא תתאה, וממנה עולה לשם **סג**, אמא עילאה – מהבן לאבא ומהבת לאמא. אם כן, באיזה צירוף הוא מביא את האהבות? **ויהה**, הצירוף של חדש כסלו,

ד ע"ח ש"ו (התיקון) סופ"ג. ראה אמת ליעקב מערכת ע"ח אות מ סעיפים סג ו-רסו. שיעור ל' אדר א' ע"ט.

"כברא דאשתדל בתר אבוהי ואמיה"

[אהבה ב' (בהמשך אותו פרק בתניא, לפי הסדר.)] היא מסותרת ג"כ [כמו הראשונה, שגם מסותרת. כשהאהבה מסותרת היא ביצירה, מקום האהבה הטבעית, אבל כשהיא מתגלה על ידי התבוננות – היא נקראת "רעותא דלבא" ומקומה בבריאה, כי באה על ידי התבוננות (עולם הבריאה הוא עולם השכל וההתבוננות). אהבה טבעית, בלי התבוננות, היא ביצירה, וברגע שמוסיפים את ממד ההתבוננות היא עולה לעולם הבריאה. עולם היצירה ועולם הבריאה היינו גן עדן התחתון וגן עדן העליון. הצדיק הוא העמוד החלול בין גן עדן התחתון לעליון, סימן שהצדיק הוא עצמו עבודת ההתבוננות על ידה עולים מאהבה מסותרת לאהבה גלויה, שהיא כבר רעותא דלבא. בכל נפש מישראל בירושה מאבותינו היא מ"ש ברע"מ כברא דאשתדל בתר אבו' ואמ' דרחים לון יתיר מגרמ' ונפש' ורוח' [כבן שמשדל אחר אביו ואמו, שאוהב אותם יותר מגופו ונפשו ורוחו]. אמרנו ששם מה הוא הבן ביחס לאבא. יש אנשים שטועים וחושבים ששם בן הוא בן, אבל האמת ששם בן הוא בת ושם מה הוא הבן. כאן הכל אהבת הבן, שיש לו אב ואם. כי הלא אב אחד לכולנו [גם זו אהבה טבעית ליהודי – יש לנו אבא אחד ואנחנו מוכנים למסור את נפשנו עבורו. כמו שכתוב בפרק יט בתניא¹, שיש נכוונת למסור את הנפש כל רגע בשביל אבינו שבשמים].

יחס שתי האהבות – תפארת ויסוד

מה ההבדל בין שתי אהבות אלה? האהבה הראשונה – "כי הם חיינו"² (פסוק שאמרו

ראש השנה לחסידות. כנראה שזהו צירוף כל האהבות בתניא, לפי פירוש החסיד הזה. זו הקדמה בנוגע למה שתפס כאן את העין, שמסדר כנגד עסמ"ב.

אהבות שם מ"ה: השתדלות ותאוה "נפשי אויתך בלילה"

הסבה הפשוטה שמתחיל בשם מה היא תוכן ההתבוננות. נקרא בפנים:

[מ"ה] [אהבה א'] היא שזה לכל נפש מישראל וירושה לנו מאבותינו, והיינו מ"ש בזהר ע"פ נפשי אויתך בלילה כו' [הזהר מפרש שכאשר אדם הולך לישון הוא מתאוה שה' יחזיר לו את הפקדון]. כלומר מפני שאתה נפשי וחיי האמיתיים לכך אויתך פי' שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה ותאב שתשוב [לכאורה כצ"ל]. נפשו אליו וכן כשהולך לישון מתאוה וחפץ שתשוב נפשו אליו כשיעור משנתו כך אני מתאוה ותאב לאת"ס ב"ה חיי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבי ע"י עסק התורה בהקיצו משנתי בלילה [מדובר שם על קימת חצות – אחרי אמירת תיקון חצות לומדים תורה. זהו הזמן הכי מסוגל ללמוד תורה – כתוב³ שלא נברא לילה אלא לשינה או לגירסא, ללימוד תורה. הולך יחד – קודם קצת ישנים, ואחר כך קמים ולומדים תורה. אדמו"ר הזקן מוסיף ווארט: [דאורייתא וקוב"ה כולא חד [כשאני לומד תורה אני לומד את ה', ממשיך אותו בקרבי. הקב"ה הוא נפשי האמתית ואני מקוה להמשיכו בקרבי כשאני נעור באמצע הלילה, באמצעות לימוד התורה, שהיא וה' כולא חד].

הוא מסביר בהמשך שאהבה זו מסותרת – היא קיימת תמיד, גם כשאדם לא מודע הוא רוצה שנפשו תשוב, אבל אם הוא רוצה שהאהבה מתגלה לו הוא צריך להתבונן.

1 חגיגה יב, ב; זחר ח"ב רעא, א; ספר הבהיר סימן קב. ראה כש"ט אות א (אגרת הבעש"ט), ובכ"ד.

2 נלמד בחלקו הראשון של השיעור.

3 ברכת "אהבת עולם" בערבית.

ה עירובין סה, ב.

תאורה? על אהבה כבן לא כתוב שתאב, אלא שמשתדל ומתמסר. בכלל, לשון השתדלות בזהר מופיעה לרוב על לימוד תורה – "אשתדל באורייתא" – ותורה היא תפארת (תורה בגימטריא "רצוא ושוב"¹⁷, "הרצוא" היינו ההשתדלות בתפארת וה"שוב" היינו המשכת "כי הם חיינו וארך ימינו"¹⁸ בקרבנו, ביסוד). ביסוד שייכים המושגים חי או מת – צריך לעבוד את ה' ב"אבר חי". בצדיק-ביסוד יש תאורה – "תאות צדיקים יתן"¹⁹, "תאות צדיקים אך טוב"²⁰. הצדיק-היסוד תאב לחיות כדי לעבוד את ה' – לחיות בחיות של הקב"ה.

גילוי האהבה המסותרת ע"י התבוננות

אם כן, נראה לפרש כאן שהאהבה של תאות החיים היא ביסוד ואהבת הבן שמוכן למסור את עצמו כולו עבור אביו היא בתפארת. שתי האהבות הן בגדר "אהבה מסותרת", שמתגלה על ידי התבוננות (כנ"ל):

שתי אהבות אלו כשהן במוח [התבונה, כמו שכתוב בתניא]. ומחשבתו לבד ותעלומות לבו נקראות בשם אהבות טבעיים אבל כשהן בהתגלות לבונק' רעותא דלבא בא' [אולי הכוונה כאן 'באמת', או שזו טעות...]. ויציאתן מהעלם והסתר הלב אל הגילוי הוא ע"י הדעת [את שתי הבחינות, שכנגד תפארת-יסוד, מגלים על ידי הדעת]. ותקיעת המחשבה בחוזק והתבוננות עצומה מעומקא דלבא יתיר ותדיר באא"ס ב"ה איך הוא חיינו ואבינו [שתי האהבות הנ"ל]. ממש האמיתית ב"ה [ענין ב' אהבות אלו נת' בתניא פמ"ד וע"ש פ"ט [עליו מובא כאן – בספר – הקטע]].

בתורה, אבל "אורייתא וקוב"ה כולא חד" – היא אהבה של משיכת ה' לתוכי. האהבה השניה היא בכיוון הפוך, הנכונות בתוכי בכל רגע למסור את עצמי בשביל ה'. במלים פשוטות: יש אהבה מתוך התבוננות שה' הוא החיות שלי – אני רוצה לחיות, וממילא אני רוצה את ה' – ויש אהבה שה' הוא אבי ואני מוכן למסור את כל כולי בשביל האבא. אלה שתי אהבות שהן ירושה לנו באופן טבעי, ורק צריך התבוננות כדי לגלות אותן.

שתי האהבות האלה שייכות לשם מה, רק שאמרנו שהכיוונים שלהם הפוכים-משלימים – מתי שם מה מתחלק לשנים? מתי מכוונים שה-ו של שם הוי' מתחלקת לשנים, לשת-וין? יש לכך גם גימטריא חשובה – י-ה-ו-ו-ה כבר שוה לב. מתי מכוונים זאת? כוונה פשוטה בכוונות האריז"ל²¹ – כוונת הציצית, שיש בה לב חוטים. יש משהו במצות ציצית שה-ו של שם הוי' מתחלק ל-ו ו-ו. מה הן שתי הווין בספירות? יעקב-יוסף, תפארת ויסוד. הרבה פעמים ה-ו נחשבת אחד, "גוף וברית חשבינן חד", אבל מילוי ה-ו הוא גם וו, "ווי העמודים"²², התפארת והיסוד.

בשתי האהבות הללו – מה התפארת ומה היסוד? בקבלה בן הוא תפארת – "מה שם בנו"²³ – ולשם שייכת ההתבוננות שאני בן של ה'. המושג חי – שיכול להיות בכמה מקומות – הוא יוסף. מתי הוא מתאווה שהחיים יחזרו לו? כשהוא הולך לישון. יש "אבר חי" ו"אבר מת" – הליכה לישון היא "אחד מששים במיתה"²⁴. האבר מת, היסוד מת, ועכשיו הוא מתאווה שהחיים יחזרו לו. בכלל, איפה יש

יד יחזקאל א, יד. לקו"ת בחקתי מט, ג; חקת נו, א; ברית כהנת עולם מאמר השבת פ"א; באור הגר"א תקו"ז תקון מה; בכתיב רמ"מ משקלוב בכ"ד.

טו ברכת "אהבת עולם" של ערבית.

טז משלי, כד.

יז שם יא, כג.

ט פ"ח שער הציצית פ"ו.

י זרה ח"ג רכג, ב; רלו, א; רמב, ב; רעט, א.

יא שמות לח, יא-יז.

יב משלי, ד.

יג ברכות נז, ב.

הב' שנזכר למעלה [אהבת הבן לאב. זו הוכחה שדווקא האהבה השניה היא התפארת, הבן הסמוך לאבא – החלק העליון של מה, שסמוך ל-עב.], אלא שאהבה הב' אפי' כשהיא בגילוי ונק' רעו"ד אבל עדיין אינה בבחי' גילוי התענוג וגדולה ממנה היא אהבה בתענוגים [אותה האוהב כבר לא יכול להכיל, והיא יוצאת מהעינים.], והיא באה מלמעלה בבחי' מתנה כו' [זהו עיקר החידוש בתניא²² לגבי אהבה זו, שהיא "עבדת מתנה אתן את כהנתכם"²³ – הכהן הוא חסד, אבל שרשו בשם עב, אבא-חכמה. זהו עוד סימן שאהבה זו שייכת לשם עב. זו אהבה שסתם אדם, בינוני של תניא, לא זוכה לה – אבל הצדיק כן.], [ע' בתניא פמ"ג [לפני פמ"ד, ממנו צטט קודם.], וע' [במיוחד.], בתו"א ד"ה חכילי ובהגהות אדמו"ר שם [זו ההוכחה שכותב זאת חסיד של הצ"צ – שהכניס את ההגהות בתורה אור. בכלל, מאמר זה בתורה אור – עם ביאוריו – הוא המאמר הכי חשוב בחסידות שמסביר את דרגות האהבה השונות (לא בדיוק כמו כאן). בדרך כלל מדברים על שלש מדרגות אהבה – אהבת עולם, אהבה רבה, אהבה בתענוגים. ככלל, הם כנגד "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"²⁴. שוב, המקור בו הענין מוסבר בחסידות הוא המאמר שמצטט מתו"א, אבל יש ביאורים עליו מאדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצמח צדק וגם מאמר של רבי הלל מפאריטש.], וע' באגה"ק ד"ה מה יפית כו' [גם שם מסביר מהי אהבה של "עבדת מתנה אתן את כהנתכם". אדמו"ר הזקן מביא זאת – באופן הכי פשוט – גם בחינוך קטן, הקדמת שער היחוד והאמונה.].

אהבת שם ע"ב: אהבה בתענוגים האהבה שיוצאת מהעינים

[ע"ב] [אהבה ג'] היא אהבה בתענוגים [אהבה של צדיקים גמורים של תניא, כמו שיסביר. איפה התענוג מתגלה? איך אני יודע ש"אהבה בתענוגים" בשם עב? כמו ענג שבת – הצדיק נקרא שבת²⁵. שבת היא מוחין דאבא. ברור ש"אהבה בתענוגים"²⁶ צריכה להיות שם עב, "החכמה מאין תמצא"²⁷. וכמ"ש בזהר ע"פ [בשיר השירים²⁸] הסבי עיניך כו' [החתן אומר לכלה – תפסיקי להסתכל עלי חזק, המבט שלך מלהיב אותי יותר מדי. ההסתכלות החזקה של הכלה על החתן מוציאה את החתן מדעתו, משיווי המשקל – פעולה עצומה בהסתכלות בתשוקה עצומה, "עיניך יונים"²⁹. (רש"י כותב על הפסוק "איני יכול להתאפק"). כן, כי הוא חייב להחזיר לה אהבה, אבל אם אינו מוכן הוא מבקש סליחה. הוא יסביר כאן שאהבה של עינים חזקה יותר מאהבה של לב. בשיר השירים יש "רעיתי", שהלב אוהב, ולמעלה מכך "יונתי", שהעינים אוהבות. מה ההבדל? אהבת הלב נשארת בלב, אבל אהבת העינים משפיעה, מקרינה, מגיעה לזולת ממש ומעוררת אותו לגמרי.].

דמוקדין לי' בשלהובין דרחימותא [מבעיר אותו, מדליק אותו. הוא מסביר את התהליך של האהבה עד שמגיעה לעינים]: שהאהבה מתלהבת ומתלהטת בלב איש להתענג על ד' מרוב כל עד שאין כח בנפשו להגביל את האה' בלב רק בבחי' ראי' מבחוץ [האהבה צריכה לצאת ממנו – גודשת ועולה על גדותיו, וחייבת לצאת דרך העינים.], [והיא היא אהבה

יח זהר ח"ג כט, א (ובריבו מקומות).

יט שה"ש ז, ז, י.

כ איוב כח, יב.

כא ו, ה.

כב שה"ש א, טו; ד, א.

כג ראה לקוטי אמרים פרקים יד ו-יג; הקדמת שער היחוד והאמונה (חינוך קטן); אגה"ק ד, ו, יח.
כד במדבר יח, ז.
כה דברים ד, ו.

מתנת האב לבן

אם כן, האהבה היחידה שאי אפשר לזכות לה לבד – רק על ידי עבודת ההתבוננות – היא האהבה הזו, שצריכה זכות מיוחדת. האהבה השניה שהוא מונה כאן היתה אהבת הבן לאב והאהבה השלישית היא המתנה שהאבא נותן לבן שעשה לו נחת רוח. אם בנכונות שלך למסירות נפש על האבא עשית לו תענוג הוא נותן לך מתנה – "אהבה בתענוגים".

על אהבה זו, שעוברת את הלב ויוצאת מהעיניים, נאמר "הסבי עיניך מנגדי וגו'" – מבט הכלה מבעיר את החתן יותר מדי, אבל בסוף מביא לידי זיווג. בסוף נעשה "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים", האהבה של שיר השירים. הדיבור-המתחיל באגרת הקדש המוזכרת כאן הוא "מה יפית".

מה סימן הפסוק הזה בשיר השירים? הסברנו פעם שבשיר השירים הפרקים מכוונים – יש ח פרקים ו"מה יפית" הוא פרק ז פסוק ז. "כל השביעין חביבין"¹⁰ – ז, ז. כל הפסוק "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" גם מתחלק ב-ז, ז"פ נר (1750), "בהעלתך את הנרות"¹¹.

אהבת שם ב"ן:

התעוררות האהבה מבטול העולמות

[ב"ן] [אהבה ד'] [שם בן] הוא מציאות העולמות, וגם מציאות האדם, הנפש. זו אהבה שנולדה מתוך התבוננות במציאות: היא אהבת עולם [מהתבוננות בעולם. כאן המקום להעיר שלפעמים בחסידות¹² מובא "אהבת עולם אהבתך"¹³ לא במובן של עולם בכלל, אלא במובן של נצחיות, ואז היא אפילו למעלה

כו ויקרא רבה כט, ט.

כז במדבר ח, ב.

כח ראה לדוגמה המשך "מים רבים" תרל"ו. ויסודו בתנב"א פ"ו.

כט ירמיה לא, ב.

מ"אהבה רבה". אבל בדרך כלל בחסידות מפרשים על אהבה מתוך התבוננות בעולם, ואז היא יותר נמוכה. מענין שדווקא החסידות מפרשת לרוב את הביטוי "אהבת עולם" מלשון עולם-עולמות, לשון העלם אלקות, במקום לפרש כפשוטו – "אהבת עולם" במובן של אהבת נצח (שגם מוסבר בחסידות, כנ"ל). [היא הבאה מהתבונה והדעת בגדולת ה' [בורא העולם, שמהתבוננות בו מגיעים להכיר בגדולת ה']. א"ס ב"ה [שלגבי העולם הוא:] הממכ"ע וסוכ"ע וכולא קמי" בל"ח [וכמשל בתניא:]: וכביטול דיבור א' בנפש המשכלת בעודו במחשבתו או בחמדת הלב [בתניא מביא אדמו"ר הזקן חמש מדרגות: דבור אחד בטל בכח הדבור; כח הדבור בטל במחשבה; המחשבה בטלה בחמדת הלב; חמדת הלב בטלה. זהו משל איך כל העולמות בטלים כשתי אותיות של דבור בכח הדבור וכו' – כל העולם נברא בשתי אותיות, "ביה הוי' צור עולמים" (בשתי אותיות י-ה ה' צייר שני עולמות – ב-י נברא העולם הבא וב-ה נברא העולם הזה¹⁴).] אשר ע"י התבוננות זו ממילא תתפשט מדת האהבה בנפש מלבושיה [ההתבוננות גורמת שהאדם יתפשט מכל לבושיו]. דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני לאה' אותו ולא תחפוץ כלל שום דבר בעולם בלתי ד' לבדו מקור החיים של כל התענוגים שכולם בטיילים במציאות וכלא ממש קמי' חשיבי כו' [תכלית האהבה הזו היא "כל הגוים כאין נגדו", פסוק שמוזכר בפרק יט בתניא (שלמדנו בחלק הראשון)]. [תניא פמ"ג] [אהבה זו היא כנגד שם בן, כי היא התבוננות במציאות העולם – התבוננות איך כל העולם כולו בטל בגדולת ה', כפי משל בטול הדבור במחשבה וכו'.]

ל ישעיה כו, ד.

לא מנחות כט, ב; בראשית רבה יב, י; פסיקתא רבתי פכ"א.

שכאשר ממתיקים את הגבורות הן יותר נעלות מהחסדים, כמו שלעתיד לבוא "צדיק כתמר יפרח"¹⁷ ס"ת קרח¹⁸, "הכהנים הלויים"¹⁹, הלוי עולה מעל הכהן והופך לכהן בעצמו²⁰. יש "עולם הבא" ו"לעתיד לבוא" – "עולם הבא", שנמשך גם עכשיו, הוא תבונה (מוחין דז"א). האהבה המתוארת כאן אינה "עולם הבא" אלא "לעתיד לבוא", אמא עילאה.

אהבה בראש ואהבה בסוף – אהבת ישראל אם כן, יש כאן ניתוח יפהפה של חסיד שמקביל את האהבות שבספר התניא לסוד עסמ"ב.

[הרב, יש מעל הכל אהבת ישראל]. אהבת ישראל היא שרש הכל ועולה על הכל. ראיתי היום שאת "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך'"²¹ יש לכוון כשאומרים את הפרק החדש של הרבי – כתוב בהיום-יום שאהבת ישראל היא "זה השער להוי' צדיקים יבואו בו"²². השער הוא אהבת ישראל והיא גם התכלית, לאהוב מה שהאהוב אוהב. "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר"²³ – הכל מתחיל מאהבת ישראל והכל שב לאהבת ישראל, ובאמצע יש את כל המדרגות של אהבת ה'.

אהבות כאש ואהבות כמים

ההתבוננות הפשוטה של **בן ו-סג**, אמא תתאה ואמא עילאה, היתה "כולא קמיה כלא חשיב", רק שבשם **בן** היא לא מביאה אותך לכלות הנפש ממש ובשם **סג** היא מביאה אותך לכלות הנפש ממש, דרך שלשה שלבים

אהבת שם ס"ג: אהבה עזה כרשפי אש
אהבה האחרונה היא התבוננות שכתובה בפרק נ בתניא (שער הנון של התניא, תכלית עבודת ההתבוננות של "בינה לבא"²⁷, להגיע לשער הנון), שהיא "כמעלת הזהב על הכסף [לשון כיסופין, אהבה]²⁸", שאי אפשר לתאר במלים. זו אהבה שבבחינת תהו, סוד שם **סג** – יש אהבה שלמעלה ממנה, האהבה של שם **עב**, שאינה בבחינת תהו.

[ס"ג] [אהבה ה'] היא אהבה עזה כרשפי אש מבחי' גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י התבוננות בגדולת א"ס ב"ה דכקב"ח [דכולא קמיה כלא חשיב] תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו [גם באהבה של שם **עב** היתה התלהטות כאש, שהגיע לעינים והלהיבה את החתן, אבל בסוף הפכה למים – "אהבה בתענוגים", "מים מצמיחים כל מיני תענוג"²⁷. כאן נשאר אש, אבל גם יש הסתכלות –] ולאסתכלא ביקרא דמלכא כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעלה וליפרד מהפתילה והעצים שנאחזת בהן והיינו ע"י תגבורת יסוד האש האלקי שבנה"א [יסוד האש הוא אמא, בינה]. ומזה בא לידי צמאון וכמ"ש צמאה לך נפשי ואח"כ לבחי' חולת אהבה ואח"כ באה לידי כלות הנפש ממש (כמו נדב ואביהוא, רק שאדמו"ר הזקן מיד כותב שם ש"אם רץ לבך שוב לאחד" – צריך לשוב לתורה ומצוות. זו נשיאת הפכים לגמרי, מחד "כלות הנפש ממש" ומאיךך "וחי בהם", לא רוצים שתמות]. כמ"ש גם כלתה נפשי [תניא פ"ג].

שוב, זו אהבה של אורות מרובים דתהו, שם **סג**. היא "כמעלת הזהב על הכסף", הגבורות על החסדים. כלל גדול בקבלה,

לה תהלים צב, יג.

לו ספר הליקוטים תהלים צב.

לז יחזקאל מד, טו.

לח שער הגלגולים הקדמה לה; שער הפסוקים יחזקאל סימן כ.

לט תפלת שחרית.

מ תהלים קיח, כ.

מא קהלת ג, כ.

לב הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליו").

לג תניא פ"ג.

לד שערי קדושה ח"א ש"ב; תניא פ"א.

שכותב אדה"ז בתניא: "צמאה לך נפשי", "חולת אהבה אני", "כלות הנפש ממש". כנראה שלשת השלבים האלה הם בסוד "תלת עלמין אית ליה לקוב"ה"^{מב} – בעולם התחתון אתה צמא, בעולם האמצעי אתה חולה והעולם העליון הוא כלות הנפש ממש, עיקר מעלת הזהב על הכסף. הנקודה הזו, העיקרית, של "כולא קמיה כלא חשיב" – לא מופיעה באהבות הזכריות אלא רק באהבות הנקביות. שוב, המבנה כאן היה הבן (מה) והאב (עב), הזכרים, ואחר כך הבת (בן) והאם (סג), הנקבות. יוצא שעיקר השגת הנקבה הוא ה"כולא קמיה כלא חשיב", ולכן לעתיד לבוא "אשת חיל עטרת בעלה"^{מג} – לזכר אין השגה זו.

"נעוץ סופן בתחלתן"^{מד} – הדבר הראשון שרבי לוי'ק מסביר בתניא הוא ש"ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין" ו"כולא קמיה כלא חשיב" היינו "קדוש, קדוש קדוש"^{מה}. חז"ל אומרים "משל לבני מדינה שעשו שלש עטרות למלך מה עשה המלך הניח בראשו אחת ושתיים בראש בניו, כך בכל יום העליונים מכתירים לפני הקדוש ברוך הוא שלש קדושות ואומרים קדוש קדוש קדוש, מה הקדוש ברוך הוא עושה נותן בראשו אחת ושתיים בראשו של ישראל"^{מי}. הכתר העליון הוא של ה', ה"קדוש" הראשון (שלפני הפסיק טעמא), "כולא קמיה כלא חשיב", ואחר כך שני הכתרים שנותן לנו, "קדוש קדוש" – ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, עדיין לא כלות הנפש לה' ממש.

שכותב אדה"ז בתניא: "צמאה לך נפשי", "חולת אהבה אני", "כלות הנפש ממש". כנראה שלשת השלבים האלה הם בסוד "תלת עלמין אית ליה לקוב"ה"^{מב} – בעולם התחתון אתה צמא, בעולם האמצעי אתה חולה והעולם העליון הוא כלות הנפש ממש, עיקר מעלת הזהב על הכסף. הנקודה הזו, העיקרית, של "כולא קמיה כלא חשיב" – לא מופיעה באהבות הזכריות אלא רק באהבות הנקביות. שוב, המבנה כאן היה הבן (מה) והאב (עב), הזכרים, ואחר כך הבת (בן) והאם (סג), הנקבות. יוצא שעיקר השגת הנקבה הוא ה"כולא קמיה כלא חשיב", ולכן לעתיד לבוא "אשת חיל עטרת בעלה"^{מג} – לזכר אין השגה זו.

"נעוץ סופן בתחלתן"^{מד} – הדבר הראשון שרבי לוי'ק מסביר בתניא הוא ש"ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין" ו"כולא קמיה כלא חשיב" היינו "קדוש, קדוש קדוש"^{מה}. חז"ל אומרים "משל לבני מדינה שעשו שלש עטרות למלך מה עשה המלך הניח בראשו אחת ושתיים בראש בניו, כך בכל יום העליונים מכתירים לפני הקדוש ברוך הוא שלש קדושות ואומרים קדוש קדוש קדוש, מה הקדוש ברוך הוא עושה נותן בראשו אחת ושתיים בראשו של ישראל"^{מי}. הכתר העליון הוא של ה', ה"קדוש" הראשון (שלפני הפסיק טעמא), "כולא קמיה כלא חשיב", ואחר כך שני הכתרים שנותן לנו, "קדוש קדוש" – ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, עדיין לא כלות הנפש לה' ממש.

שוב, ה"קדוש" הראשון, הקדוש העצמי של ה', הוא "כולא קמיה כלא חשיב". קדש

- י עב אהבה בתענוגים
ה סג אהבה עזה כרשפי אש
ו מה "נפשי אויתיך" ואהבת בן לאביו
ה בן אהבת עולם (בטול העולמות)

ב. חמש מערכות יחסים להבחין בין האהבות

למדנו קטע מאחד מחסידי הרבי הצמח צדק על כל סוגי האהבה הכתובים בתניא, עם ציטוטים והקבלה לשמות ה' – עב-סג-מה-בן. מאד ראוי שכל אחד יקרא, ילמד, יחזור ויתבונן בדברים.

מז קידושין נו, ב: "פן תקדש' פן תוקד אש". ראה הקדמת שכניה ביניהם עמ' סז (והערה זז).
מח תפלת גשם.
מט תהלים כט, יא.

מב זחר ח"ג קנט, א. ראה שיעור א' תמוז ע"ט פ"ו.

מג משלי יב, ד.

מד ספר יצירה פ"א מ"ז.

מה ישעיהו, ג.

מו יל"ש ישעיהו רמז תה.

אהבת הבן לאב (מ"ה) ואהבת הרעיה לדוד (ע"ב)

יש שם אהבה אחת שהיא בפירוש אהבת בן, "כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחים לון יתיר מנפשיה וכו'" – מוכן למסור את נפשו כדי לפדות את האבא מהשביה. ברור ששם היחס הוא אב ובן.

עושים כעת התבוננות במדרגות היחסים כדי שנוכל בפשטות לחלק בין האהבות שהוא הסביר. נקדים את מה שיותר ברור. על "אהבה בתענוגים" הביא שני פסוקים משיר השירים – "הסבי עיניך מנגדי" ובסוף מגיעים ל"מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". היות שהפסוקים משיר השירים זו אהבת "דודנו", עם כל מה שמוסבר שם לגבי הסתכלות העינים. ככלל, זו אהבת הדוד והרעיה.

אהבת הנברא לבורא (ב"ן)

אחר כך הוא הסביר מהי "אהבת עולם", האהבה שכנגד שם בן. הוא הסביר שאהבת עולם היא מתוך התבוננות שה' "ממלא כל עלמין", "סובב כל עלמין", והעיקר "כולא קמיה כלא חשיב" – כמו ששתי אותיות (י-ה), בהן נבראו העולם הבא והעולם הזה) בטלות בתוך כח הדבור הכללי, וכל שכן במחשבה וכו', כך כל העולמות בטלים. מהתבוננות זו מגיעים ל"אהבת עולם", מתוך ההתבוננות בעולם.

אחרי קצת מחשבה, ברור שהזוג כאן הוא נברא ובורא – אהבת הנברא לבורא. אנחנו נברא וה' הוא הבורא, ויש כמובן מרחק אין סופי, אבל הוא-הוא הבורא שלנו – "אל יוציא אדם את עצמו מהכלל"^{נא} – והוא הממלא כל עלמין והסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא

הרושם הראשון שאפשר לקבל כאשר קוראים זאת, ובכלל כשלומדים תניא בשטחיות, שבאיזה שהוא מקום הכל נשמע אותו דבר. אחרי שתקראו קריאה שטחית – כמו שכולנו קוראים – תרגישו שלא ברורים ההבדל בין הדברים, נשמע מאד דומה, גם לשונות מאד דומים. לכן צריך לעשות איזה סימן שההבדל בין המדרגות יהיה מאד ברור – שנוכל לזכור, להתבונן וגם ליישם "כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה", להגיע לאיזו טפת אהבה.

דרגות אהבה וסוגי יחס

כאשר חשבתי על הענין – בלילה אחרי שלמדנו – קודם כל עלתה מחשבה שודאי קשור לאחד מספרינו: במאמר "אבינו מלכנו דודנו", בספר על חדש אלול^ג, מוסבר שיש כמה צורות יחס כלפי קוב"ה – הקב"ה הוא אבינו, הוא מלכנו והוא גם דודנו. אם הוא אבא – "כי אנו בניך ואתה אבינו". אם הוא מלך – "כי אנו עבדיך ואתה מלכנו". "אבינו מלכנו" זו תפלה שאומרים, אז יודעים שיש את שני היחסים האלה, אבל החידוש שם בספר שיש גם "דודנו". גם היחס לקב"ה כדוד כתוב באותו פיוט של יום כיפור – "כי אנו רעיתך ואתה דודנו". באותו פיוט הכל יחסים שונים בינינו לבין הקב"ה.

במאמר מוסגר, ב-ג' תמוז אחד הדברים שאפשר לעשות – מי שלא עשה, כדאי להשלים – הוא לנגן את כל הניגונים שהרבי לימד. ביניהם יש שני ניגונים על "כי אנו עמך" ששרים אותם בתפלה. "כפלים לתושיה" בענין פיוט זה, שכנראה נוגע לצפור נפשו של הרבי – לא סתם יש לו שני ניגונים על המלים האלו. אלה שלשה סוגי יחס, אבל יש כאן חמש אהבות, שהוא חלק לארבע מדרגות.

אהבת הנפש לאין סוף (סי"ג)

אם כן, יש לנו פה כמה יחסים: ביחס הראשון, אני מת ואתה חי, ולכן אני אוהב אותך ומשתוקק שתחיה אותי. בהתבוננות השניה אני הבן ואתה האבא, וכמו שבטבע הבן מוכן למסור את הנפש על האבא אני אוהב אותך. האהבה של "עבודת מתנה" – שאם זוכים מגיעים ל"מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" – היא אהבת הרעיה לדוד. אחר כך יש התבוננות ביחס של הנברא לבורא – הנברא בטל בפני הבורא. באהבה הראשונה, "נפשי אויתך", ה' מחיה אותי בכל רגע, כאן ה' מהוה אותי יש מאין ואפס המוחלט בכל רגע (וכידוע בחסידות ההבדל בין התהוות לחיות). בתור יש מתהווה מאת ה' תמיד אני גם בטל לכח המהוה אותי וגם נמשך אליו באהבה. נשאר להתבונן רק באהבה האחרונה, שנראית דומה לאהבה שלפניה. אמרנו שבשתי האהבות האחרונות, **בן ו-סג**, הנקודה היא "כולא קמיה כלא חשיב". רק שבאהבה האחרונה, כנגד שם **סג**, שהיא "כמעלת הזהב על הכסף" שאדמו"ר הזקן מבאר בפרק נ, מגיעים בסוף ל"גם כלתה נפשי" ("נכספה וגם כלתה נפשי" – "וגם" בא לרבות את "מעלת הזהב על הכסף", "נכספה"). רואים שאני הנפש, ומגיעים באהבה לכלות הנפש ממש. אם קוראים – איך שכתוב במקור בתניא וגם איך שהוא מסכם – רואים שה' הוא האין-סוף האמתי. זו כלות הנפש לאין סוף.

קצת דומה לקודם, שהוא בטול הנברא לבורא, אבל בטול הנברא לבורא הוא כי הבורא הוא ממלא וסובב וכולא קמיה כלא חשיב – אבל לא מגיע לכלות הנפש. יש בטול

חשיב. אנחנו הנברא המוגבל וה' הוא הבורא הגדול – זו התבוננות בגדולת ה' – והנברא אוהב את הבורא שלו. ורמז: בורא נברא ראשי תבות **בן**, זו האהבה של שם **בן**.

אהבת המת לחי (מ"ה)

נחזור לאהבה הראשונה: "נפשי אויתך בלילה" – אני הולך לישון בלילה ואיני יודע אם אקום, ומתאוה שהנשמה תשוב אלי, שאקום בבקר. צריך להתבונן שהקב"ה הוא החיים האמתיים שלי. כמו שלכל אדם יש תאוה טבעית שהנשמה תחזור בבקר, כך צריך לאהוב את ה' "כי הוא חייו" ממש, ולהתאוות, להיות תאב, שה' יחיה אותי.

מה זה מזכיר? את דוד המלך – וכמותו מלך המשיח – שנקרא "בר נפלא"³³, כל רגע הוא מת. כלומר, מצד עצמי אני מת וצריך כל רגע לקבל חיים ממקור החיים, מחיי החיים. בחיים של הקב"ה יש שתי בחינות, מה שהוא "חי בעצם" ומה שהוא "חיים להחיות". הוא מחיה אותנו ב"חיים להחיות", אבל המקור האמתי הוא ה"חי בעצם".

איך נסביר את היחס כאן? כל היחסים כאן הם מי אני ומי אתה ה'. באהבה הראשונה שהוא מזכיר אני בפני עצמי מת, ואתה ה' חי – "חי לעד וקים לנצח"³⁴ – ואני מתאוה שהחי יחיה אותי, את המת שלי. כך באמת הסברנו לעיל שאהבה זו שייכת לספירת היסוד בפרט, ששם האבר חי או מת. בלשון צחות, הלצה, באהבה הזו – אחרי שאני מת ואתה חי – 'אני מת עליך' (ביטוי שהזכרנו לפני כמה שיעורים³⁵). באמת אני מת, "בר נפלא", ובכל רגע אתה מחיה אותי מחדש.

המשך בעמ' 34

נה תהלים פד, ג.

נו "נכספה וגם כלתה נפשי... לבי ובשרי ירננו אל אל חי" ראשי תבות **נכון** – "נכון לבי אלהים **נכון** לבי אשירה ואזמרה" (תהלים נז, ח).

נד ראה סנהדרין צו, ב.

נג ברכת "ברוך שאמר".

נד שיעור ח' סיון – נדפס ב"ואביטה" שלח.

להתקדש לה' בשלשה שלבים

כתר שם טוב אות י

קיצור מהלך השיעור

בשיעור 'שבת' נוסף הרב מלמד את אחת מתורות היסוד של הבעל שם טוב, המסבירה כיצד בדרך עבודת ה' של כל יהודי ישנם שלשה שלבים, המכוונים כנגד שלש הדרכים בהן האשה נקנית (רמז לקידושי הקב"ה וכןס"י) – ימי חסד ואהבה כנגד ה"כסף", ימים של הסתר בהם נדרש האדם להדבק באותיות התורה והתפלה ולחיות במשטר פנימי גם ללא גילוי אור כנגד ה"שטר", והתכלית בחיבור פנימי ועמוק כנגד ה"ביאה".

כסף שטר וביאה – הדרך מקטנות לגדלות הגענו לאות י:

המכפלה ב"ארבע מאות שקל כסף"^ג – "ארבע מאות עלמין דכסופין"^ד. על אברהם אבינו נאמר "זכור אב נמשך אחריו כמים"^ה ומים הם חסד. [הכסף מבטא את] ימי החסד שהקב"ה מסייעו בחסדו הגדול בתחלה [שלב שניכר במיוחד אצל בעלי תשובה. בשלב הראשון של ההתקרבות מאיר על בעל-תשובה טרי אור גדול מלמעלה, "הבא ליטהר מסייעין אותו"^ו – יש לו הרבה 'אורות' בעבודת ה'. לתקופה הזאת קורא הבעש"ט "ימי חסד"].

ואז כוסף וחושק ומתלהב בתורתו ועבודתו ית' [מתוך הכסופים הוא מתקדם לחשק ואז להתלהבות. "כוסף" הוא חסד, כפי שהסברנו כעת; "מתלהב" היינו לשון להב, אש – גבורה; ביניהם מופיעה המלה "חושק", השייכת יותר לחסד אבל נוטה לגבורה, לכן נמקם אותה בקו האמצעי. אם כן, הצירוף כאן הוא **יוה** – ימין-אמצע-שמאל – השייך לנצח^ז, מדת

הקב"ה נקרא איש, שהוא איש מלחמה [הבעש"ט מוכיח שהקב"ה נקרא איש מהפסוק בשירת הים "הוי' איש מלחמה הוי' שמו"^ח]. בהמשך נרחיב לגבי הפסוק.], וישראל נקראין אשה. וז"ש האשה נקנית לבעלה, שהיו נקראין אשתו כביכול, בג' דרכים [נשים לב שפשט המשנה הוא שהאשה נקנית באחד משלשה אופנים שונים, אבל כאן דורש הבעש"ט את שלש הדרכים כשלשה שלבים בקנין ההתקשרות בין הקב"ה וישראל:].

קדושי כסף – כיסופים, חשק והתלהבות בעבודת ה' א' בכסף [כסף לשון כיסופים להדבק בה', כמו בפסוק "נכסף נכספתה"^י], בחי' חסד [מדתו של אברהם אבינו, שקונה את מערת

ג שם כג, טז.

ד זהר ח"א קכג, ב; ח"ג קכח, ב; שם רפח, א.

ה תפלת הגשם.

ו שבת קד, א.

ז ראה סוד ה' ליראיו שער א פכ"ט.

נרשם (מהזכרון) ע"י משה הלר. לא מוגה. שבת קדש פרשת משפטים, כ"ז שבט ע"ט – כפר חב"ד.

א שמות טו, ג.

ב בראשית לא, ל.

כמעט כל החיים) יש בעיקר עבודת אתכפאי – "מח שליט על הלב"^{יא}. כאן הבעש"ט לא כותב ששטר הוא מלשון משטר אלא] שהם אותיות הכתובים בספר שנק' שטר, בין באותיות התורה בלימודו, ובין בתפלה [קשור לאגרת הבעש"ט שלמדנו^{יב}, בה כתוב שצריך לדבק עצמו לאור שבאותיות התורה והתפלה ולגלות בתוכן עולמות, נשמות ואלוקות], כאשר קבלתי ממורי הבעש"ט זלה"ה זה שיש סגולה בו [הדבקות באותיות התורה והתפלה הוא סגולה לבוא לקנין השלישי – ביאה].

מה ההבדל בין אותיות התורה לאותיות התפלה? איך נקראות אותיות התורה ואיך נקראות אותיות התפלה? אותיות התורה נקראות אבנים (כבסוד הצירוף בספר יצירה, "שלוש אבנים בונות ששה בתים בתים וכו'^{יג}") ואותיות התפלה נקראות לבנים – אבנים הן מעשה שמים ואילו לבנים הן מעשה אדם^{יד}. איך מייצרים לבנים? לוקחים חמר, מכניסים אותו בתבניות ושורפים בתנור. ידוע שהרבי רצה שיעשו את ביתו מלבנים דווקא. לאור זאת, יש לומר שכאשר נמרוד השליך את אברהם לכבשן האש הוא רצה להוציא לבנה, אות של תפלה. התפלה השייכת יותר **ללב** (לבנה) והתורה לשכל.

מה המשל כאן? חתן וכלה שהחתנו והחתן נסע למדינת הים והשאיר לכלה מכתב-שטר. היום פחות מצוי, אבל פעם בתקופת האירוסין החתן והכלה היו שולחים מכתבי אהבה וחזורים אחד לשני. הבעש"ט אומר שהכלה שמתעמקת באותיות האגרת מתקשרת לחתן, וככה מתנחמת, עד שהוא

משה רבינו (במדות הלב).]

וזה נק' גדלות ראשון [כל גדלות היא בחינת זוג, כמו שנראה. בשביל זוג צריך גדלות, כמו שבפשוטות ביאת קטן אינה ביאה^ה. לכן, למרות שהשלב הראשון הוא קנין כסף ולא קנין ביאה, צריך לומר שיש בו איזה זוג ראשון, שאמנם אינו מוליד אבל יוצר כלי. וכמו שכתוב שהאשה אינה מתעברת מביאה ראשונה^ו כי היא עדיין אינה כלי. בביאה הראשונה האשה נקנית לאיש בכך שהוא עושה אותה כלי, כדלקמן].

קדושי שטר – אחיזה באותיות התורה והתפלה

ואח"כ נסתלק זה, ונק' ימי הקטנות [בלשון האר"ז^ז "היינו קטנות ב' שאחרי גדלות א'". בזמן קטנות מסתלקים האורות, כאילו יש נפילה, אבל באמת קטנות ב' היא למעלה מגדלות א', שכן היא מביאה ל"עבודה בכח עצמו" – תכלית החסידות. בגדלות א' מקבלים 'אורות' מלמעלה, אבל בשלב השני מסתלקים האורות ויש לעבוד קשה ולעשות כלים להמשכת האור. בדרך כלל, בשלב הראשון בעל-תשובה מרגיש שהאורות הם מכוח ההתקרבות שלו (אף שבאמת, על אף שמעשה ההתקרבות הוא מצדו, האורות הם התעוררות מלמעלה). לכן, כדי להראות לו שהאורות הם מתנה מלמעלה, ולא ממנו, לוקחים ממנו את האורות ורק בשלב שני הוא יקבל אותם חזרה באופן מתוקן, כפי שנראה]. וגם שאינו כוסף וחושק, מ"מ על צד ההכרח צריך לדבק [את] עצמו בשטר [שטר הוא גם לשון משטר. בזמן קטנות (שיכול להמשך

יא זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

יב כתר שם טוב (קה"ת) אות א.

יג ספר יצירה פ"ד מט"ז.

יד תו"א משפטים עז, גואילך; המשך תער"ב ח"ד ד"ה "את ה' האמרת" תער"ג (עמ' שפח).

ח ראה רמב"ם הלכות אסורי ביאה פ"א.

ט יבמות לד, א.

י שער הכוונות דרושי פסח דרוש ח (ובכ"ד).

ב'), ומביאים איתם תענוג. שנק' ביאה, שהוא זוג ב' הנ"ל [כאן הוא משתמש בלשון זוג ב', במקום גדלות ב', לרמוז שגדלות וזוג הולכים יחד וממילא גם בגדלות א' היה זוג]. האריז"ל כותב – מוסבר בעיקר בכוונת ליל הסדר וספירת העומר – שיש ארבעה שלבי גדילה: קטנות א', גדלות א', קטנות ב' וגדלות ב'. בחסידות (בעיקר אצל אדמו"ר הזקן ובדרך מצותיך לאדמו"ר הצמח צדק במצוות קרבן פסח) מובא הסבר פנימי למושגים קטנות א' וגדלות א' וב', ונשאר לנו בעיקר להבין מהי קטנות ב'^ט. קטנות א' היא כח האמונה בנפש, כפי שהמצה נקראת "מיכלא דמהימנותא", מצב שבו אין עדיין מוחין, אלא רק אמונה. את השלב המקדים הזה, הבעש"ט לא מונה כאן, פשוט שהאמונה ישנה. אח"כ מגיעים לגדלות א', שנקראת "ידיעת המציאות" ואז לגדלות ב' שנקראת "ראית המהות". ידיעת המציאות באה מכח התבוננות – דערהער – שמיעה פנימית. ראית המהות שייכת כבר לחוש הראיה. כתוב^ט שמשא רבינו רצה לומר 'ראה ישראל', אבל כיוון שהבין שזו מעלה גדולה מדי ששייכת רק לעתיד לבוא (שאו נאמר "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"^{כו}, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדו כי פי הוי' דבר"^{כז}), אמר "שמע ישראל".

אם כן, מהי (כאן) קטנות ב'? בטחון שה' נמצא בתוך אותיות התורה והתפלה. נסביר: הרבה פעמים מוסבר שיש שני מושגים שהם 'האלף-בית של החסידות' – אמונה ובטחון. בתחלה – בקטנות א' – קיימת רק נקודת האמונה של הבעל-תשובה. אחר

חוזר והיא רואה אותו בעצמו.

[כתוב^ט שדווקא קריאת שמע נקראת [כאגרת]. בקריאת שמע כתוב "אשר אנכי מצוך היום", וחז"ל^ט דורשים את המלה "היום" שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא (מכתב) ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה"^ט. הדיוטגמא כאן היא כל התורה ולא דווקא פרשת קריאת שמע.

הקב"ה נתן לנו את התורה באופן שגם בזמן קטנות והעלם (שהקב"ה לא גלוי לנו) נוכל לעסוק בה ובכך להיות קנויים לו. בפרשה הקודמת (יתרו) קיבלנו את התורה ובפרשה שלנו (משפטים) אנו קוראים על משפטי התורה. שלא כמו במשל החתן והכלה, כאן השטר מזכיר קצת משטר – דינים. הכלה צריכה ללמוד ולהעמיק בדינים אלו ולדעת שה' מגלה לה בהם את עצמו [מענין שגם "מכה אביו ואמו" הוא חלק ממכתב האהבה...], כמו שדורשים חז"ל על המלה הראשונה בעשרת הדברות – "אנכי", ראשי תבות "אנא נפשי כתבית יהבית"^י. ה' נתן את עצמו בתוך התורה שלו.

קדושי ביאה – גלוי התענוג באותיות התורה והתפלה

עד שיחזור אח"כ להתענג בו [ית'] ע"י שבאו המוחין בתורה ותפלה [בחב"ד אורות הם מוחין. בשלב הראשון, קידושי כסף, האורות הגיעו מלמעלה – היו כוסף, חשק והתלהבות (שנעלמו בשלב השני). בשלב הנוכחי, השלישי, האורות מאירים בתוך הכלים שנוצרו כל משך ימי הקטנות (קטנות

יט נושא שנתבאר באורך בכ"ד, וראה גם שיעור אמונה ובטחון 22 (ח"ב) – נדפס ב"ואביטה" במדבר ע"ט. כ לקו"ת (אדה"ז) ואתחנן ד"ה "ואתחנן". כא ישעיה נב, ח. כב שם מ, ה.

טו ראה שו"ע אדה"ז או"ח סא, א; ע"ד, ז. טז מובא ברש"י לדברים ו, ו. יז רש"י דברים ו, ה. יח שבת קה, א (גרסת העין יעקב, וכן הוא בפסיקתא רבתי, כא, פסיקתא דרב כהנא יב, כד ויל"ש רמז רפו).

לפרש גם כפשוטו, לפי דרשת חז"ל "זכה – עזר", לא זכה – 'כנגדו' להלחם"¹³ – צריך שבאיש יהיה צד של "איש מלחמה", בפרט בתחלת הקשר שהוא צריך 'לכבוש' את אשתו. אמרנו שקדושי כסף הם כמו ביאת מצוה – שיש בה צד של שבירה ומלחמה – על ידה האשה נעשית כלי¹⁴. בכל אופן, לפי הגימטריא של "איש מלחמה", ברור שהאשה פשוט רוצה **משיח בן דוד**.

כסף-שטר-ביאה בפרשות יתרו ומשפטים

בסדר ימי עם ישראל, הכסף הוא ימי החסד (בהם התקיים "זכרתי לך חסד נעורייך"¹⁵) עד מתן תורה – אז ניתן השטר – כמו שקראנו בפרשות האחרונות.

מי שם לב לסימן הפרשה שלנו (משפטים)? על סימן הפרשה הקודמת ("ינדב סימן") היו לנו שיעורים¹⁶, צריך להשלים לגבי סימן הפרשה שלנו, שהיא המשך וסיום מתן תורה. בפרשה שלנו יש 118 פסוקים, והסימנים שבעלי המסורה מביאים הם **עזיאל וחנני**.

כעת, נשים לב לחלוקת הפסוקים: חלוקת הפרקים בתורה היא לא יהודית, והיא לאו דווקא מכוונת – נראה אם כאן יש לה משמעות. הפרשה מסתיימת בפרק כד פסוק יח. שמונה עשר הפסוקים המסיימים את הפרשה אינם המשך הדינים המובאים בפרשה, אלא יחידה נפרדת הממשיכה את סיפור מתן תורה. רואים שהפרשה מתחלקת למאה פסוקי 'משפטים' ועוד שמונה עשר פסוקי מתן תורה. הפרשה פותחת בד"ן עבד

כך, כשהוא מתחיל להתקרב, מאירים לו מלמעלה מוחין בגדלות א'. לאחר מכן – בקטנות ב' – מסתלקים המוחין ועליו לבטוח בשטר שניתן לו. שרש **בטח** הוא גם לשון דבקות, בדוגמת "בטח בה לב בעלה"¹⁷ (כפי שדורשים מהפסוק "וטח את הבית"¹⁸) – צריך לדבק עצמו באותיות התורה והתפלה, עד שמתעורר התענוג ומתגלים המוחין בתוך אותיות התורה והתפלה גופא. גלוי תענוג זה, הוא גדלות ב' – שה' ממש מתגלה אליו בראית המהות בתוך אותיות התורה והתפלה ומכך הוא מתמלא בתענוג.

קדושין ל"איש מלחמה"

נחזור לפסוק ממנו לומדים שה' נקרא איש – "הוי' איש מלחמה הוי' שמו". כתוב שהקב"ה נקרא שלום, אבל רואים שדוקא על ידי המלחמה ה' עושה שלום.

כמה עולה "איש מלחמה"? 434. מספר שהרמזו אולי הכי חשוב שלו מובא בהקדמת הספר "טוב הארץ" – ספר חשוב של רבי נתן שפירא הירושלמי, מתלמידי תלמידי של האריז"ל. הוא כותב ש"איש מלחמה" עולה בגימטריא **משיח בן דוד**. בדרך כלל כותבים **משיח בן דוד** בכת"ב חסר, שאז עולה 424, אבל כאן הוא כותב 'דויד' מלא, כמו בדברי הימים ובעוד כמה מקומות בתנ"ך, ואז עולה 434.

למה שהאשה (כנס"י) תרצה להתחתן עם "איש מלחמה"? אפשר לומר ש"איש מלחמה" הוא בעל שמביא לחם הביתה, על דרך הדרוש של רבי מאיר מפרמישלאן על הפסוק "הוי' ילחם לכם ואתם תחרשו"¹⁹, שה' יביא לכם את הלחם ואתם רק צריכים לחרוש. אבל אפשר

כו רש"י לבראשית ב, יח.

כז ראה י"ן משמח ח"ג שער שני בתורה "אין כלי שלם יותר מלב שבור".

כח ירמיה ב, ב.

כט שיעורי י"ח שבט ע"ט.

כג משלי לא, יא.

כד ויקרא יד, מב.

כה שמות יד, יד.

לפשט ההלכה, הרי מקדשים רק בדרך אחת ולא בשלש הדרכים, וגם בפועל חז"ל אסרו לקדש בביאה. נכון, אבל בעבודה הפנימית לומדים שאם כתוב "שלש דרכים", גם אם לא כולן מתבצעות בפועל כפשוטן – הן מתקיימות ברובד אחר. העובדה שחז"ל סדרו את שלש הדרכים בסדר הזה מלמדת שאסור לקפוץ להמתקה בלי הכנעה והבדלה (כמבואר אצלנו שזהו שרש כל העברות). היום נוהגים לקדש דווקא בכסף (טבעת) ולא בשטר, רמז לכך שצריך את ה'אורות' שבתחלת הנשואין, להתחתן מתוך כיסופים, ולא ישר ליפול לתוך מודעות של שטר-משטר... כלומר, השלב העיקרי הוא כסף-כיסופים, שזהו גם שלב ההכנעה.

[המשל – המשנה שאותה הבעש"ט מפרש – הוא קדושי אשה, אבל כאן האשה היא השכינה. לאור זאת, מהו הגילוי של "זכו – שכינה ביניהם"? מי כאן השכינה?] בכל דרגה בסדר ההשתלשלות הקב"ה וכןסנת ישראל הם איש ואשה, כמו זעיר אנפין ונוקבא. לפי זה, ה"שכינה ביניהם" תהיה שכינתא עילאה, הבינה שמעל שניהם וחופפת עליהם וכן למעלה בקדש, באור אין סוף וכו'.

האות הזאת בכתר שם טוב היא מהקטעים הכי חשובים בספר. כמובן, התורה של הכנעה-הבדלה-המתקה היא יסוד היסודות בעבודת ה' אבל בתור קטע בפני עצמו, זוהי התורה האהובה ביותר בספר²³. בכל אופן, יוצא שהתכל'ס כאן היא ביאת של **משיח בן דויד** (שעולה "איש מלחמה"), ביאת המשיח.

לב ראה גם שכינה ביניהם פ"ו הערה ב. יין משמח ח"ג שער א בתורה "קדושין במחשבה דבור ומעשה".

עברי, הרומזת לקנין השני של שטר, לשון משטר (ועבודת האתכפיא). העבד עובד שש שנים ובשביעית יוצא "לחפשי חנם", בן חורין – גדלות ב' (אולי יש כאן רמז שעד גיל ששים בעיקר אוחזים בקנין השטר ורק מגיל ששים יוצאים לחפשי חנם בקנין ביאה).

נחזור למספר הפסוקים: בפרשת יתרו יש **עב – חסד** – פסוקים, רמז לקנין הכסף שכנגד החסד. לאחר מכן, יש לנו את מאה פסוקי המשפטים של פרשת משפטים (המקור לרוב מסכתות נזקין, שלשת הבבות ומסכת עבודה זרה) שכנגד קטנות ב', קנין השטר. לבסוף, פרשת משפטים מסתיימת ב-**חי** פסוקי מתן תורה (בהם מסופר אודות אצילי בני ישראל שאכלו ושתו – אכילה היא לשון ביאה, כמו "אכלה ומחתה פיה") ועלית משה אל ההר וכניסתו לענן (המתוארת בפסוק האחרון בלשון ביאה – "ויבא משה בתוך הענן"). כמה שוה **ביאה? חי**, רמז ל-**חי** הפסוקים הנ"ל!²⁴ אם כן, שלשת הקנינים כסף, שטר וביאה, מקבילים לפרשת יתרו, ל-100 הפסוקים שבתחלת פרשת משפטים ול-18 פסוקי הסיום.

העיקר – קדושי כסף

[שאלה: הווארט כאן לכאורה לא תואם

ל משליל, כ.

לא **ביאה** ברבוע פרטי עולה 130, ה פעמים הוי', רמז ל-ה החסדים שמושפעים בביאה.

ביאה במשולש פרטי עולה 123 – **ענג**, כמו שהבעש"ט מתאר את קנין הביאה בלשון תענוג (וכשהביאה היא מצד הקליפה זהו **נגע** או **מלחמה**).

ביאה בהכאה פרטית – הכאה היא פעולה של זוג – עולה שלמות של 100. **אהבה** בהכאה עולה 50, חצי **מביאה** בהכאה. צריך לומר שבביאה יש שלמות של שתי אהבות, כמו שמבואר בחסידות (סידור עם דא"ח קכח, ד) על הפסוק "על כל כבוד חפה" (ישעיה ד, ה) שיש את אהבת המשפיע למקבל ואהבת המקבל למשפיע.

ביאורים בפרקי אבות

פרק ב משנה ז

הוא הָיָה אוֹמֵר: מְרֻבָּה בְּשׂוֹר – מְרֻבָּה
רְמָה. מְרֻבָּה נְכֻסִים – מְרֻבָּה דְּאָנָה.
מְרֻבָּה נְשִׁים – מְרֻבָּה כְּשָׁפִים...

מן התורה, אין איסור לאיש לשאת כמה נשים. אמנם משנתנו מזהירה שכלל הדבר אינו רצוי, "מרבה נשים מרבה כשפים". הזוגיות האידיאלית היא גבר אחד עם אשה אחת. בפנימיות, ה'כשפים' הם עצם המשיכה של גבר אחד להרבה נשים. כל משיכה טבעית בין גבר לאשה צריכה ברור. יש משיכה חיובית המייצרת קשר בריא ועמוק בין בני הזוג, ויש משיכה שלילית ל"שקר החן והבל ה'פִי' – מעין 'כישוף' שבו האדם נמשך אחר הקסם החיצוני. כאשר הגבר מגביר את תאוותו ונושא הרבה נשים, מוכח שמשיכתו אינה משיכה בִּזְנוּה אלא הרסנית. לפי זה, נפרש את המשנה: מי ש"מרבה נשים" מעיד על עצמו שהוא "מרבה כשפים", שבו בקסמים של כשפים.

הניגוד לכישוף הנשי הוא הברכה שהיו מברכים בארץ ישראל בחתונה, "לא פָּחַל וְלֹא

א משלי לא, ל.

שָׁרָק וְלֹא פָּרְפּוּס – וְיַעֲלֶת חֲנִי"ב: הכלה יפה ויעלת-חן כמו שהיא, גם ללא צביעת העיניים (כחל), האודם (שרק) וקליעת השיער (פירכוס). על הגבר להימשך לאשתו בשל מעשיה הטובים ואופיה היחודי, ולא בגלל האיפור החיצוני, ורק אחר כך "אשה יראת ה' היא תתהלל" – גם במראה החיצוני¹. רמז לדבר שראשי-התיבות של "כחל שרק פרכוס" הם **כשף**, ללמדך שמי שאחוז במשיכה החיצונית שרוי למעשה בכישוף נשי שלילי. הדרך להימנע מגלישה לכישוף החיצוני, היא חיים זוגיים של גבר ואשה אחת (מונוגמיה). בפרט, יש שלש מצוות מיוחדות לאשה: חלה, שמירת טהרת המשפחה (נְדָה) והדלקת נר של שבת (ראשי תבות **חנה**) – והן מתקנות את הפגם של כש"ף: בקליעת החלה מתקנים את קליעת השיער של האשה – פָּרְפּוּס. בשמירת טהרת המשפחה, בה נזהרים מכל מראה אדום, מתקנים את אודם הפנים – שָׁרָק. בהדלקת הנר המאיר את העיניים מתקנים את כחילת העיניים – פָּחַל"ב.

ב כתובות יז, א.

ג משלי לא, ל – המשך הפסוק של "שקר החן והבל ה'פי".

ד מהר"ם שיף לכתובות יז, א.

ה ראה עוד: יין משמח חלק א' האיפור היהודי.

גבולות אברהם וגבולות שרה

מעין גנים – נקודה חסידיית' בפרשת מסעי

גבולות הארץ

הצבלי) נובעת מ'שאיפתם' להתרחבות מתמדת, עד קיום היעוד "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"¹. השאיפה והיעוד העתידי הם הכתר – קוצו של י – העומד על גבי המבנה השלם של ארבעת הגבולות המפורטים והמדודים. הכתר הוא כח הרצון האין סופי בנפש, והרצון להתפשטות אין סופית הוא שמחלחל בגבולות ההולכים ומתרחבים של הארץ (הארץ נקראת על שם הרצון, "שרצתה לעשות רצון קונה"²); וכן "ארץ הצבי" מרמזת לרצון – צבי בארמית הוא רצון).

ארבעת הגבולות מכוונים לאותיות שם הוי"ב³: ה: הגבולות התורניים, שמעולם לא התממשו בפועל, הם בגדר "הנסתרות להוי" א-להינו"⁴ (והזיקה להם קיימת בעיקר בלב העוסקים בתורת הנסתר). הם שייכים לתחום המוחין – החכמה והבינה התורניים – שכנגד י-ה שבשם. בפרטות גבול אברהם, הכולל י עממים, מכון כנגד ה-י – כח החכמה והבטול בנפש (זהו גבול ההבטחה, בסוד "בטחות חכמה"). גבולות מסעי המפורטים הם כנגד הבינה (בה מתפרטת הברקת החכמה) – המקור העליון ל-ז מדות הלב, ז העממים – כח השמחה בנפש.

שני הגבולות המעשיים הם בגדר "והנגלת לנו ולבנינו" (והם נוגעים להלכה כיום, בתורת הנגלה). בפרטות, גבול עולי מצרים מכון כנגד

בפרשת מסעי מפורטים גבולות ארץ ישראל שבני ישראל עומדים לנחול, אך מתוה הגבול המפורט בפרשה איננו מתוה הגבול היחידי התורני המוכר לנו. ארבעה מתוים כלליים של גבולות הארץ קיימים במושגי התורה⁵:

בפרשת לך לך מובטחת הארץ לאברהם אבינו בגבול רחב ביותר – "מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת"⁶. בפרשתנו הגבול מצומצם יותר, משום שגבול אברהם כולל ארצות עשרה עממים (כולל קיני, קניזי וקדמוני) ואילו הגבול בפרשתנו כולל ארצות שבעה עממים בלבד. בנוסף לגבולות בתורה שבכתב – גבולות בהם לא זכינו לכבוש שלם מעולם (שהרי אף בימי דוד נשארו גויים "סמוך לפלטרין שלך"⁷) – מתיחסת התורה שבעל פה לעוד שני קוי גבול, שתחמו שטח שהיה בידינו בפועל: גבול עולי מצרים וגבול עולי בבל (- קדושה ראשונה ושניה⁸). הבנת היחס הפנימי בין גבולות הארץ השונים תעזור להעמיק בהבנת משמעות גבולות פרשתנו ולעמוד על הקשרן של חלק ממצוות הפרשה: ראשית, 'גמישות' גבולות הארץ (שאף נקראת "ארץ הצבי"⁹) על שם גמישות גבולותיה ושטחה הפיזי, היכול להתמתח ולהתרחב כעור

מהתועודות ר"ח מנחם-אב ה'תש"ס. נרשם ע"י איתאל גלעד.

א להרחבת הדברים ראה מלכות ישראל ח"א מאמר "גבולות הארץ".

ב בראשית טו, י.

ג ילקו"ש דברים רמז תתעד.

ד חגיגה ג, ב.

ה דניאל יא, טז ו-מא.

ו כתובות קיב, א.

ז ראה פסיקתא רבתי פ' דשבת ור"ח ג; ויקרא רבה לו, ב; רמב"ם, הלכות תרומות פ"א ה"ג.

ח בראשית רבה ז, פסיקתא זוטא בראשית א, א.

ט דברים כט, כח.

י איוב לח, לו.

בעיקר לגבולות מסעי:

גבולות ההבטחה, גבולות אברהם, הם יותר 'סובלניים' לקיום הגוים¹⁰, כפי שאמר אברהם עצמו – "אב המון גוים"¹¹ – לפני ה': "לו ישמעאל יחיה לפניך"¹². בדרך מליצה נאמר, שאם גבולות ההבטחה הם 'גבולות אברהם' הרי שגבולות פרשתנו הם 'גבולות שרה' – שרה היא הרגישה לנוכחות הזרה של ישמעאל, היא האומרת "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"¹³ והיא התובעת "גרש את האמה הזאת ואת בנה"¹⁴. דווקא לאמא – ספירת הבניה – יש רגישות לטהרת הנמצאים בתחומה, והתנאי לזכות לגבולותיה הוא הורשת הגוים מהם (כל מושג התנאי שייך דווקא לבניה – "כי אם [מלת התנאי] לבניה תקרא"¹⁵). לכן מודגש במסעי: "והורשתם את כל יבשי הארץ מפניכם... ואם לא תורישו את יבשי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצררו אתכם... והיה כאשר דמיתי [כח המדמה של ספירת הבניה – המבינה דבר מתוך דבר – דימוי מילתא למילתא] לעשות להם אעשה לכם"¹⁶.

להרוג או לגרש?

עד כה הארכנו בצווי לגרש מגבולות מסעי את יושביהם, אך יש להקשות על מצוה זו עצמה:

טו אדמו"ר האמצעי מסביר (מאמר "אל תצר את מואב") שכבוש ז' העממים – כנגד ז' מדות הלב – נעשה במלחמה, אך כבוש ארץ ג' העממים – כנגד ג' ספירות המוחין – לא יהיה במלחמה. **החכמה** – **כח מה** – מסוגלת לפעול בטול ישות האויב ללא מלחמה. הבעש"ט מפרש (כש"ט אות צא, ועוד) את הפסוק "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" (קהלת ט, י) ש"כחך" הוא כח החכמה, בו נאמר "כלם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד). מכאן שסתם "כח" היינו כח החכמה.

טז בראשית יז, ה.

יז שם פסוק יח.

יח שם כא, י.

יט משלי ב, ג.

כ במדבר לג, נב-נו.

מדות הלב – ה-ו שבשם (וכן כבשו בפועל ו עממים, כי הגרשי ברח¹⁷). הכבוש הראשון נעשה תוך הרגשת ישות במדות דקדושה (חיות תוקף ה"גבור הכובש את יצרו"¹⁸ – כשמדות יצר הטוב גוברות בחויה מורגשת על מדות יצר הרע), לכן "קדושה ראשונה קדשה לשעתה" ו"כיון שגלו בטלה קדושתן". חוית "כחי ועצם ידי"¹⁹ בכבוש גרמה לכך שיתבטל – כבוש המבוסס על חויות הלב עתיד להתבטל עם התפוגגות הרגש. גבול עולי בבל מכוון כנגד המלכות – ה-ה האחרונה – חוית השפלות בנפש. 'חזקה' זו נעשתה כשעם ישראל היה במצב של שפלות ושעבוד, ודווקא 'חזקה' זו – שנגעה רק לרובד המעשי, ללא רגש כבוש וחיות שחרור – קיימת לדורות.

קוצו שלי כתר התפשטות בכל הארצות (בלי גבול)

י חכמה גבולות אברהם

- עשרה עממין

ה בניה גבולות פרשת מסעי

ו מדות גבולות עולי מצרים

ה מלכות גבולות עולי בבל

גבולות אברהם וגבולות שרה

הסבה לכך שלא זכינו מעולם לגבולות התורה היא שלא הורשנו את הגוים מהם – והתנאי לכבוש גבולות אלו ולהחזקה בהם הוא הורשת ז' העממין מהם²⁰. בפרטות יותר, הצורך לטיהור השטח הנכבש מגוים נוגע

יא ויקרא רבה יז, ו.

יב אבות פ"ד מ"א.

יג דברים ח, זי.

יד בפנימיות, התפקוד הלוקי בכבוש הארץ נבע מכך שמשנה לא נכנס לארץ – "משה זכה לבניה" וראוי היה לנחול את גבולות התורה (מהם היה עולה לגבולות ההבטחה). משה לא היה מתעצל מללחום מלחמת חרמה ב-ז עממים, כשם שלא התעצל מללחום מלחמת נקמה במדין על אף שבה נתלתה הסתלקותו. לעומתו, יהושע נתרשל בכבוש וחלוקת הארץ כי ידע שאחריהן הוא עתיד להסתלק – בשל אורה זו נותרו גוים בארץ.

גם הטהרה (בניגוד ל'קדושה' שבחכמה). אכן, הנקמה נובעת מחיצוניות הבינה, ש"מינה דינין מתערין"¹⁷, ובפנימיות הבינה מודגשת הטהרה הפנימית הרגישה לנקיון ולתיקון. פנימיות הבינה מתייחדת עם החכמה (ובעיקר עם תוקף וגבורת החכמה, כנודע שחסדים דאמא הם גבורות דאבא¹⁸) – יש בגירוש ובדחיה כח פנימי לפעול בטול בישות הגויים (בבחינת "משנה מקום משנה מזל") ובכך לתקנם¹⁹.

"וירא כי אין איש"

כיצד מבחינים מתי יש להרוג ומתי לגרש? הבינה נקראת "עמק אחרית"²⁰ – בה גלוי מה עתיד להתפתח מכל דבר. כך פרשתנו, פרשת גבול הבינה, מזהירה ומתארת מה יקרה "אם לא תורישו". גם ההבחנה האם להרוג או לגרש תלויה בצפיית העתיד: כשהרג **משה את המצרי** (השוה לו במנינו²¹) נאמר "וירא כי אין איש"²² – שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגיייר²³. כשברור שאין עוד ניצוצות קדושה בגוי יש להרגו, אך כל עוד צפויה לניצוצות שבו תקנה יש רק להרחיקו לבל יזיק.

פרשת מסעי נקראת בסמיכות לר"ח אב – "משנכנס אב ממעטין [את הדברים הבלתי רצויים]²⁴, כעממין בארץ בשמחה"²⁵,

המשך בעמ' הבא

במקום אחר נצטוונו על ז' העממים יושבי הארץ "לא תחיה כל נשמה"²⁶ ו"החרם תחרימם"²⁷ – עלינו להרוג אותם ולא לגרשם. אפילו בדברי חז"ל²⁸ כי לפני מלחמת העממין שלח יהושע שלש אגרות – "הרוצה לברוח יברח" "הרוצה להשלים ישלים" "הרוצה לעשות מלחמה יעשה מלחמה" – לא מצאנו שקיימת אפשרות בה עלינו לגרש את האויב בכח כפשט בפרשתנו. פשט זה תואם ל'ראש' של שרה שתבעה מאברהם לגרש את ישמעאל, ולא להרגו.

בעל אור החיים הקדוש²⁹ מסביר שפרשתנו דנה במצב לא רצוי – יש מצוה להרוג את ז' העממים, אך אם לא הצלחנו מוטל עלינו, בדיעבד, לגרשם מארצנו.

ניתן להציע גם ישוב 'הומני' יותר (לפי תפיסת דורנו): לכתחילה יש לגרש את הגוים, ובדיעבד, אם אין לנו דרך לעשות זאת, עלינו להרגם (ובלבד שלא יהו בארצנו). אכן, ראוי ליישב סתירה זו בפנימיות – שתהיה כולה לכתחילה, ללא הסברת התורה כמציעה פתרונות שבדיעבד – לפי דרך פנימיות התורה: בפשטות, מודעות ההריגה שונה ממודעות הגרוש: בהריגה יש ממד נקמה בתוך מלחמת הכבוש³⁰, תוך שלילת קיומו של הגוי. בגרוש, לעומת זאת, מודגש הצורך בטהרת הארץ, שהגוי לא ישהה בארץ כדי שלא ישפיע עלי לרעה ובסופו של דבר המגמה לתקנו (דבר הנדרש גם כהכנה ל"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"). הנקמה (ושמחתה, "שמח צדיק כי חזה נקם"³¹) שייכת לבינה³² וכך

כא דברים כ, טז.

כב שם פסוק יז.

כג בפירושו על במדבר לג, נב.

כד בחילוק בין מלחמת נקמה למלחמת כבוש ועל כך שיתכנו שני הממדים באותה מלחמה ראה לקו"ש חכ"ג עמ' 206 ואילך.

כה תהלים נח, יא.

כו קהלת יעקב ערך 'נקם'.

כז ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח ש"ג פ"ח; שם ש"ד פ"ב.

כח ראה ע"ח ש"כ פ"ט.

כט ובכך מתקיים "אשה **כשרה** – **כשרה** – עושה רצון בעלה" (תנדב"א פ"ט) כשהגירוש שיוזמת שרה פועל את התיקון שמעונין בו אברהם (והליכת ישמעאל למותו, כביכול – הגבורות דאבא של אברהם כתוצאה מחסדי אמא דשרה – היא הליכתו לבטול שיש בו תיקון).

ל ספר צירה פ"א מ"ה.

לא ילקוט ראובני ערך 'שדי' אות ט.

לב שמות ב, יב.

לג רש"י שם.

לד מאור ושמש פרשת וישב עה"פ "ויהי ה' את יוסף"; שפי קדש (פרשיסחא), בין המצרים, בשם החוזה מלובלין.

לה תענית פ"ד מ"ו.

מהפכה ראשונה (6)

מעיינים בו, ונראה מזה כדברי החיד"א "דלא התירו רבינו הקדוש ובית דינו אלא לכתוב המשנה ותו לא. ובפירושא אתמר שהשאר ישאר בתוקף האיסור"³ (כיוצא בזה לגבי ההגבלות על כתיבת תורה שבכתב: אמנם למסקנת הגמרא התירו כתיבה ולימוד מספר אפסרתא, מטעם "עת לעשות לה", אבל שאר ההגבלות נותרו בתוקפן בזמן הגמרא, לכתוב דוקא בספר (קלף נגלל) וכדומה).

יתירה מזו, במסכת שבת¹ מבואר ש"כתבי הקדוש" שמצילים מפני הדליקה בשבת הם רק כ"ד ספרי התנ"ך (כיון שחכמים גזרו שניתן להציל מהדליקה רק דברים מסוימים, שלא ישכחו ויבואו לכבות את האש), אבל "הברכות והקמיעין, אף על פי שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה שבתורה, אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן]. מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה", וכן פסק הרמב"ם². ומשמע שכל ספרי הלכות ואגדות, <

בשנים האחרונות, הרב גינזבורג מלמד על ארבע 'מהפכות' גדולות בהלכות תלמוד תורה: כתיבת התורה שבעל פה, נטילת שכר על לימוד תורה, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם, כאשר היום אנו נמצאים בעיצומה של המהפכה השלישית ובראשיתה של המהפכה הרביעית.

"דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרו בכתב"³, ובכל זאת נכתבו המשנה והגמרא (וכל 'ארוון הספרים היהודי') משום "עת לעשות ה' הפרו תורתך". בפעם הקודמת הובאו שתי דעות עיקריות: לדעת הרמב"ם וסיעתו המשנה נכתבה בזמן רבי יהודה הנשיא, ולדעת הסמ"ג וסיעתו הכתיבה היתה בשלב מאוחר יותר. כעת נראה שגם לפי דעת הרמב"ם היו שלבים שונים בהיתר כתיבת התורה.

בזמן הגמרא: ההיתר מוגבל

בפשטות נראה בגמרא שגם לאחר כתיבת המשנה היו הגבלות על הכתיבה. שכן מדובר בגמרא על דורות האמוראים ומבואר שהיה היתר מיוחד לכתוב "מלתא חדתא" וכן "ספרא דאגדתא" שרבי יוחנן וריש לקיש היו

ב . פתח עינים ב"מ לג. וראה גם בספרו שמחת הרגל (לימוד ב, עמ' 10 בדפוס פיעטרקוב תרס"ט). וראה באופן אחר ביד דוד לגיטין ס, א.

ג . פרק כל כתיבי הקדש, שבת קטו, א, ובדברי הראשונים שם. ד . הלכות שבת פכ"ג הכ"ו ואילך. ודוחק לומר שהרמב"ם כולל ב"כתבי הקדש" גם ספרי תורה שבע"פ. וכן מדברי המגיד משנה שם מוכח שהרמב"ם אינו מדבר על ספרי תורה שבע"פ. לכל זה ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך "כתבי הקדש".

עריכה: יוסף פלאי.

א גיטין ס, ב. תמורה יד, ב.

המשך מעין גנים מהעמ' הקודם

שיש מקום לתיקונם, שאזי "ממעטין [אותם בגרושם] בשמחה [משותפת ליהודי ולגוי על תקות התיקון העתידית]".

אך רק בבינה המדויקת מתברר אם כבר בא זמן ל"ממעטין [אותם בהריגתם] בשמחה" (כשמתברר ש"באבד רשעים רנה"¹⁷) או

אע"פ שלא ניתן להכתב דהוא תורה שבע"פ ודברים שבע"פ אסור לכתבן מ"מ האידנא הותר לכתבן ומצילין¹].

היתר זה התחדש לאחר הגמרא², כדברי אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך³ "כל כתבי הקדש מצילין אותם מפני הדליקה. ובימי חכמי התלמוד לא ניתנו ליכתב אלא כ"ד ספרים אבל לא תורה שבע"פ ולא כל הברכות והתפלות שתיקנו חכמים אלא היו בעל פה, ואף כ"ד ספרים לא ניתנו ליכתב אלא על עור בהמה טהורה ובכתב אשורי ולשון הקודש ובדיו... וכל זה בימיהם אבל עכשיו משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' התיירו לכתוב כל הספרים אפילו של תורה שבע"פ וכל הברכות והתפלות, מפני שנתמעט הלב ונתרבה השכחה ולכן מצילין אותם מפני הדליקה ומכל מקום התורפה בשבת. וכן התיירו משום עת לעשות לה' וגו' לכתוב אפילו כ"ד ספרים תרגום וכל לשון ובכל כתב על הנייר מפני שאין כל אדם יכול לכתוב אשורית וגם אין הכל מבינים לשון הקודש וגם אין ספק ביד הכל לקנות הקלף ולכן מצילים אותם ג"כ מפני הדליקה ומכל מקום התורפה" (אמנם קשה לדעת מתי בדיוק התרחב ההיתר, אך הראשונים מעידים שכן הדבר).

כיוצא בזה נפסק לעניין תשמיש בחדר שיש בו ספרי קודש, "ועכשיו שניתנה תורה שבע"פ ליכתב משום עת לעשות לה' וכו' אף ספרי התלמוד כמו כן צריכין כיסוי"⁴, ויש

1 אכן, מדברי הרדב"ז בשו"ת ח"ד סי' רלב, נראה שהבין במסכת סופרים שהדבר נותר באיסורו לכתוב, ומכל מקום מצילין מפני הדליקה.

2 גם מסכת סופרים נערכה לאחר הגמרא, כדברי הרא"ש (הלכות ס"ת סי' יג) "מסכת סופרים נתחבר בדורות האחרונים ולא הובא מדבריו בתלמוד", וכמו שביאר החיד"א בברכי יוסף או"ח תקפב, ז ובשם הגדולים מערכת ספרים ערך סופרים. וראה במבוא למסכת סופרים הוצאת קרן ראם ירושלים תשע"ח.

3 ט שלד, יב.

4 הראב"ד בספר בעלי הנפש, הובא בבית יוסף או"ח סי' ר"מ ונפסק שם בשו"ע ס"ו.

משנה ותלמוד, לא נחשבים 'כתבי הקודש' (לעניין זה לפחות), אע"פ שלפי הרמב"ם המשנה כבר היתה כתובה! דהיינו, אע"פ שאיסור הכתיבה נפרץ בכתיבת המשנה מכל מקום לכלל היתר גמור לא בא: הכתיבה היתה בדיעבד, ומה שנכתב לא הופץ בשופי (ולכן מעשה כתיבת המשנה אינו מפורש בגמרא).

ראוי לציין שגם המקור העיקרי לאיסור הכתיבה וגם המקור להיתר הכתיבה (מפני "עת לעשות לה") מובאים בגמרא בשם חכמי הדור של תלמידי רבי יהודה הנשיא (מרבי יוחנן וריש לקיש נלמד ההיתר לכתוב ואילו המתורגמן של ריש לקיש דרש את האיסור לכתוב). כלומר, זו תקופה של ממוצע, שבה מצד אחד נלמד תוקף האיסור ומצד שני מובא ההיתר.

לאחר הגמרא: היתר הכתיבה מתרחב

והנה בהלכות שבת מבואר שאמנם מדין המשנה והגמרא אין מצילים אלא כ"ד ספרים, אבל להלכה התרחב ההיתר, כדברי גאונים וראשונים, ולכן מצילים כל דברי תורה הכתובים בספר (וכמו שנאמר בגמרא שב"ספר אגדתא" ו"ספר אפטרותא" שייך "עת לעשות לה" כן מטעם זה מצילים את כל החיבורים)⁵. וכן כתוב במסכת סופרים⁶ "דברי חכמים כדרבנות כו' נתנו מרועה אחד", רועה אחד אמרו, וכולן מצילין אותן מפני הדליקה, וספרי אגדתא אע"פ שלא ניתנו ליכתב מצילין אותן מפני הדליקה. מה טעם? 'עת לעשות לה' הפרו תורתך" [פירוש כסא רחמים לחיד"א:

ה כמובא בטור וב"י ושו"ע או"ח שלד, יב. המקורות הראשונים להיתר זה (כמו שמביא הרמב"ן) הם מסכת סופרים (שיובא לקמן) והלכות גדולות, וכן המאירי מביא את ההיתר בשם גאונים.

1 פ"ז משנה א (משנה י במהדורת היגר, והנוסח כאן מוגה ע"פ מהדורה זו).

בשאר לשונות אלא כשאותו העם בקיאיין באותו לשון אבל אם אינן מבינים אותו אסור לכתוב ואין קורין בו ואין מצילים אותו (בין בכ"ד ספרים בין בשאר ספרים של תורה שבע"פ) שהרי לא התירו אלא משום עת לעשות לה' וכשאין העם מבינים לא שייך עת לעשות לה'. (וכן אסור לכתוב שמות שאינן נמחקין או פסוקים בקמיעות או בשאר מקומות שלא שייך בהם עת לעשות לה'... ויש אומרים שמותר לכתוב ולהציל שכיון שניתן רשות לכתוב אזכרות בברכות וכן פסוקים שבסידורי תפלות ותחנונים משום עת לעשות לה' הוא הדין שניתן רשות לכתבם בקמיעות או שאר מקומות אף על פי שלא שייך בהם עת לעשות לה' ובלבד שלא יכתבם במקום שיוכלו לבא לידי בזיון... והעיקר כסברא הראשונה").

כתיבת סתרי תורה

יש לדון בפרט על כתיבת סודות התורה. בפשטות, ההגבלה "דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב" מתייחסת גם לדברי אגדה, כלשון רש"י "והא לא ניתן ליכתב, שום דבר גמרא והלכה ואגדה", וכן מוכח בגמרא שמביאה את רבי יוחנן וריש לקיש שלמדו בספרא דאגדתא כהוכחה שניתן לכתוב משום עת לעשות וכו', דהיינו שולוא זה היה הדבר אסור¹⁰. אדרבה, הסודות הם סתרי תורה שאין מגלים לרבים, כמו שהזהירו "אין דורשין במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד"¹¹, וכן כתב הרמב"ם שאם ענייני הלכה לא היו נכתבים קל וחומר ענינים אלו¹².

מצד שני, מצינו שדוקא 'ספרי דאגדתא' היו כתובים כבר בזמן הגמרא, וכן ידוע על

עוד הלכות שהשתנו בגלל המציאות שדברי תורה שבע"פ כתובים היום בספרים¹³ (וראוי לציין למקומות נוספים שהפוסקים השתמשו בנימוק של "עת לעשות לה' הפרו תורתך" ללא מקור פרטי בש"ס¹⁴). כמובן, כתיבת הספרים התרחבה ביתר שאת לאחר המצאת הדפוס¹⁵, "ויותר מהמה בני הזהר, עשות ספרים הרבה אין קצ"¹⁶ (שניתן לפרש למעליותא, ציווי לעשות הרבה ספרים¹⁷).

אכן, הרמב"ם בהלכות שבת לא חילק בין זמן התלמוד לזמננו, ואפשר לומר שכיון שלשיטתו המשנה נכתבה כבר בימי רבי, ובכל זאת לא הותר במשנה ובגמרא להציל ספרי הלכות וכו', מכאן שהיתר הכתיבה (משום "עת לעשות לה'") אינו הופך את הדבר ל'כתבי הקודש' שמצילים מן הדליקה. אבל שאר הראשונים שכתבו שהדין השתנה סוברים כנראה שהמשנה נכתבה רק לאחר זמן הגמרא (כמשמעות לשון הראשונים כאן). דהיינו שהיתר הכתיבה התרחב לאחר זמן הגמרא, וממילא מובן שיש שינוי גם בדין הצלת הספרים.

עוד נחלקו הפוסקים מה דינם של דברים שנכתבו ללא צורך מוגדר של לימוד, כגון בשפה שאין מכירים או בתור קמיעות וכדו', ובלשון אדה"ז: "לא התירו בזמן הזה לכתוב

יא ראה שו"ע אדה"ז תכט, ג; הלכות תלמוד תורה א, ו.

יב כמה דוגמאות: א. לעניין פרנסה מדברי תורה, כפי שיבואר ב"מהפכה השנייה". ב. לענין אמירת פסוקים בעל פה ("בן זוג" של כתיבת דברי תורה שבע"פ), כמו שהביא בבית יוסף סי' מט בשם הכלבו. ג. דברי הרמב"ם על בטול תפילת לחש (שו"ת סי' רנו). ד. בית יוסף או"ח סי' עה.

יג ראה שו"ע אדה"ז או"ח רפד, ד. וראה לקוטי הלכות (ברסלב) הלכות יין נסך הלכה ג אות ו.

יד קהלת יב, יב. וראה רש"י שם.

טו כמו שפירש הנצי"ב בהעמק דבר דברים ל, יד; וכ"כ מו"ר בהקדמה לשו"ת מבשר טוב (אייזיקאהן). וכ"כ ר' שלמה קלוגר בהקדמה לשו"ת טוב טעם ודעת יו"ד מהדו"ת וביאר שם שהוצאת הספרים מביאה את הגאולה.

טז כל זה בסוגיא בגיטין ס א-ב. ולא כמו שכתב מהר"ץ חיות שם.

יז חגיגה פ"ב מ"א.

יח מורה נבוכים ח"א פע"א.

ועוד, לדעת הרמב"ם שעיקר האיסור הוא בכתובה לרבים, ולא ב'מגילת סתרים' שכותב לעצמו, יש לומר שהספרים של סתרי תורה לא היו מיועדים לרבים, ולכן היה מותר לכתבם.³¹ אמנם בפנימיות יש לומר שהאיסור על כתיבת תורה שבע"פ אינו חל על סודות התורה, לפי מה שכתב אדמו"ר הזקן³² שחכמת הסוד כלולה בלימוד תורה שבכתב, "שליש מקרא", וממילא יש לומר שאין כל איסור בכתיבתה. והנה בפעם הקודמת התבאר שיש היתר מיוחד לכתיבת "מלתא חדתא", דבר חידוש, ויש לומר שגדר חכמת הסוד הוא 'חידוש בעצם' ומותר [או מצוה] לכתבה בספר. אלא שהדברים שנכתבו בחכמה זו צריכים להיות תחילה בהסתר ("כ"מגילת סתרים"), כמו ספר הזוהר בזמנו, עד שמן השמים גוזרים שהגיע הזמן לגלותם (כמו שיתבאר עוד בהמשך בע"ה).

אין ראוי שימסר כך לפני כל הרוצה ליטול את השם... על כן גמרו לבצוע את הדיו, והיינו לכתוב אותם, למען לא יאבדו מן הדורות האחרונים, אך בדרכים נעלמים ומיני חידות שלא יוכל לעמוד עליהם אלא מי שמסרו לו המפתחות... והמפתחות האלה השאירום בידי תלמידיהם שקבלום מידם"³³ כג וראה בספר 'קדמות ספר הזוהר' לרבי דוד לוריא, ובמאמר 'זהר הרקיע' שנדפס בסופו מאת הרב ליינער (הוצאת נצח, ניו יורק תשי"א).
כד לקו"ת פרשת ויקרא ה, ג.

ספרי קבלה קדומים³⁴. ונראה שהיו כותבים דברי אגדה יותר מדברי הלכה, כמו שביאר המהר"ל³⁵ כי היו רגילים לכתוב אגדות, כי כל הלכות היו רגילים ושכיחים בהם על פה, אבל אגדות לא היו רגילים בה על פה והיו צריכים לכתוב³⁶. ומדברי הרדב"ז עולה שזו מחלוקת האמוראים ביחס ל"ספרא דאגדתא"³⁷.

אכן, יש הבדל בין הלכה לאגדה: בדברי אגדה גם מה שנכתב פעמים רבות אינו מובן אלא למי ששומע ומקבל בעל פה מפי רבו³⁸.

יט אמנם מתי וכיצד התחברו כל ספרי הקבלה והסוד, זה עצמו מעין סוד. רק נצוין כמה משמות הספרים שנחשבים לקדומים ביותר: ספר יצירה, ספר הבהיר, ספרא דצניעותא, ספר היכלות, שיעור קומה, ספר רזיאל המלאך, ועוד. ונראה שהם היו ספרים כתובים, ולא רק מסורת בעל פה, וכמו שכתוב בזוהר שרבי אבא היה כותב את דברי רשב"י. וראה הקדמת ר' חיים מוואלוז'ין לספרא דצניעותא עם פירושו הגר"א, שספד"צ הוא מעין משנה ושאר הספרים הם כביריות וגמרא. ואכמ"ל.
כ באר הגולה, הבאר השישי פרק ט"ו. וראה ספר אמונת חכמים פרק כה.

כא שו"ת רדב"ז ח"ד סי' רלב (א'שג), עיין שם.

כב כדברי הרדב"ז שם. וכך כתב הרמח"ל ב'מאמר על ההגדות"... בחרו משום עת לעשות לה' לחקוק בספר פירוש המצוות כלו, למען ישאר קיים כל הימים, והוא כלל המשנה והגמרא. והנה התבוננו עוד וראו שבחששא זאת שחששו על חלק המצוות ראוי היה לחוש גם כן על חלק סתרי התורה ועיקרי האלקיות, אך אין התיקון שמצאו לחלק המצוות ראוי לחלק הסודות, וזה כי ביאורי המצוות והדינין אין היזק כלל אם יתבו בספר בביאור גלוי לכל קורא, אך חלק הסודות

הסיפור החסידי

רבי יצחק לוריא אשכנזי | גילוי היחידה שבנפש

ואמר שיש כאן שלושה יצחק – יצחק אחד (הצביע על עצמו) יהיה הגדול ביותר בחכמת הנסתר, היצחק השני (הצביע עליו) יהיה גדול בחכמת הנגלה, והיצחק השלישי (הצביע עליו) יהיה פרנס גדול של עם ישראל (גם ת"ח, אבל בעיקר עסקן ציבורי שייטיב לעם ישראל). ובאמת כך התקיים אצל שלשתם. דבר הפלא הוא שהתלמיד ראה והרב לא. רואים שאצל האר"י, כבר מגיל צעיר התנוצצה בו רוח הקדש, "בוצין בוצין מקטפיה ידיע".

הדבר הראשון שלומדים מהסיפור הוא שזה שקוראים לך יצחק, לא אומר מה יהיה אתך – הכל פתוח לפניך – וכך לגבי כל שם בעולם. בכל אופן, האריז"ל אמר שאחד יהיה גדול בנסתר, אחד גדול בנגלה ואחד גדול בעסקנות – אז נחלק אותם לחלוקה מאד פשוטה, חב"ד-חג"ת-נה"י, מושכל-מורגש-מוטבע. להיות גדול בנגלה זה אמנם שכל, אבל זה שכל של המדות, חג"ת – שכל של פסיקה שמטה לקולא-חסד, או לחומרא-דין, כמו בית שמאי ובית הלל. חכמת הנסתר היא החב"ד, מוחין בעצם ("אאלפך חכמה", האלף ההופכת גולה לגאולה בדרגה הכי גבוהה, אלף-פלא). לפי זה האריז"ל אומר על עצמו שהוא בעצם חב"דניק, מוחין בעצם, ואכן הממשיך שלו – הרש"ש – אומר [בדרוש הדעת שנדפס בסוף נהר-שלום] שבעומק דרושי האריז"ל, כל הספירות הן חב"ד, הכל מוחין בעצם. כך האריז"ל אומר – אני הגדול בנסתר. היצחק השני גדול בנגלה – במוחין השייכים להטיית המדות לימין או שמאל, לקולא או לחומרא. היצחק השלישי יהיה

האלקי רבינו יצחק לוריא אשכנזי נולד בירושלים בשנת רצ"ד לאביו רבי שלמה ממשפחת לוריא המפורסמת, ולאמו, בת למשפחת פראנסיס מירושלים. בצעירותו נפטר אביו, והוא עבר יחד עם אמו למצרים לבית דודו. במצרים למד אצל רבי בצלאל אשכנזי, בעל השיטה מקובצת, ואצל הרדב"ז. בתקופת שהותו במצרים התעמק רבות בספר הזהר הקדוש, זכה לגילוי אליהו הנביא וגילה שיטה חדשה ועמוקה בקבלה. בהוראת אליהו הנביא עלה לצפת בסוף ימיו ובמשך שנה וחצי לימד את שיטתו לרבי חיים ויטאל, שהעלה את הדברים על כתב. ספרו המפורסם ביותר שכולל את עיקרי שיטתו הוא 'עץ חיים'. האריז"ל נפטר בגיל 38 ונטמן בצפת. זכה האריז"ל ותורתו התקבלה על כל חלקי עם ישראל שהוגים בה עד היום הזה.

בצעירותו למד האר"י אצל רבי בצלאל אשכנזי – בעל השיטה מקובצת – והצטיין בלימוד הנגלה, ב'שם הגדולים' כותב החיד"א שהאר"י אף כתב פירוש – שיטה שלמה על מסכת זבחים, ועוד מסכתות – אך הם אבדו מאיתנו. האר"י אף זכה ללמוד אצל הרב של רבו – רבי דוד בן זמרא, הרדב"ז, שהיה גדול בנגלה ובקבלה. בהיותו בחזר צעיר, כשישב לפני רב רבו, היו בביתו, בין התלמידים, עוד שני תלמידים ששמום היה יצחק (כשמו של האר"י). בכלל האריז"ל היה ממועט בדיבור, ולא אמר דבר ללא סיבה, בפרט בפני רבו ורב רבו. פעם אחת, כשישב לפני הרדב"ז, נזרק מפיו של האר"י שיש כאן שלושה יצחק. הרדב"ז תמה ושאל את האר"י מדוע אמר זאת. ענה האר"י

האר"י ברבים, למרות האיסור של רב רבו. דבר זה קומם את הרדב"ז, שקרא לו בשנית. לא ידוע מה התכוון הרדב"ז לומר או לעשות, אבל לפני שהגיע אליו האר"י בשנית, התגלה לרדב"ז [שכאמור, היה בעצמו מקובל גדול, וחיבר ספרי קבלה] אליהו הנביא וגילה לו אפס קצהו מיהו האר"י. כשכבר הגיע האר"י, במקום לומר לו בקורת נוקבת, נתן לו הרדב"ז את מלוא הרשות והגושפנקא לדרוש בסודות התורה ואמר לו, "לך בכחך זה – וגלה סודות התורה לעם ישראל, שבזה תלויה ביאת המשיח".

לעשות הפוך ממה שמורה לך רבך, זה דבר חריג, וכאן זה מה שהאריז"ל עושה. מדוע? קודם כל האריז"ל הבין שהרב שלו לא מכיר אותו לגמרי. גם זה חידוש, רב מובהק אמור להכיר את התלמיד שלו כמו שרבי עקיבא אמר לרשב"י שרק הוא והקב"ה מכירים את ערכו. אף על פי כן, יש יוצאים מן הכלל, וכאן ידע האריז"ל שרבו לא יכיר בערכו עד שיתגלה אליו אליהו הנביא. מהיכן התוקף הזה של הכרה עצמית שהיה לאריז"ל? בלשון החסידות הדבר נקרא גילוי 'היחידה שבנפש'. זה בעצם חידוש של האריז"ל, שגילוי היחידה שבנפש – הגילוי של העצמי האמתי – הוא המדרגה הגבוהה ביותר, אף למעלה מגילוי אליהו. התעוזה של לדרוש ברזין דאורייתא על אפו כביכול של צדיק גדול שהוא גם הרב שלך, זו לא רק הכרה עצמית, אלא יותר פנימי-גילוי היחידה שבנפש.

יש כמה שיחות של הרבי שכאשר מתגלה אצל האדם היחידה, הוא לא יכול, ואסור לו, ללכת נגד זה. תמצית החסידות היא "אל תהיה שוטה" – שאדם לא ידמיין שהגיע לגילוי היחידה – אך מי שזוכה לכך, זה יותר מגילוי אליהו הנביא. אם אליהו הנביא מתגלה אליך ואומר לך לעשות משהו, עדיין צריך לשקול אם לעשות או לא. מאיפה

גדול במעשה – בעסקנות, חכמת הנה"י- המוטבע, בה יצליח (כיוסף הצדיק) להיטיב לעם ישראל קדושים ולבטל גזרות. אמרנו שאם אתה יצחק זה לא אומר מה תהיה, עוד יותר טוב לומר שאתה יכול להיות הכל – לא צריך להוסיף שם. רואים בסיפור הזה זווית יחודית של רוח"ק של האריז"ל. ידוע שהאריז"ל הרחיב והעמיק מאוד בסוד הגלגול, וידע ברוה"ק את הגלגולים של כל הדורות. יש כמה בחינות ברוה"ק, המדרגה שכאן היא משהו שונה, זהו כח הדעת – "דעת זה רוח הקדש" – היינו דעת ההוה. [סוד הגלגול שייך לחכמה – עמק ראשית, מי היית, "מאין באת". רוח"ק של הבינה היינו "לאן אתה הולך", מה יהיה אתך (כולל שכר ועונש, מינה דינין כו') – עמק אחרית].

להיות הפסיכולוג הכי טוב ולדעת את עצמך, "בוצין בוצין מקטפיה ידוע". יש בזה גם רוח"ק, אבל לא רוח"ק של גלגולים, אלא של הכרה מי אני ומי אתה.

הסיפור השני גם התרחש עם הרדב"ז, רב רבו, אך מאוחר יותר:

כשהגיע האר"י לצפת בסוף ימיו, ועדיין היה אברך צעיר, בן 36 – הסתלק הרמ"ק, המקובל הכי גדול בדור הקודם. יש כמה סיפורים על האר"י והרמ"ק ועל הקשר ביניהם, אבל הגרסה המפורסמת היא שהאר"י הגיע בפעם ראשונה לצפת בעת הלוייה של הרמ"ק. בכל אופן, אחרי הסתלקות הרמ"ק, הרגיש האר"י שהכתר עובר אליו. עד אז לא העז האר"י לדרוש ברבים – לא שחסרה לו עזות דקדושה, אלא כיון שידע שאין לו רשות לכך מהשמים. אחרי הסתלקות הרמ"ק, הבין האר"י שהרשות נתונה והחל לדרוש בסודות התורה בפעם הראשונה. רב רבו, הרדב"ז – שהיה כבר זקן מופלג וגר בצפת אף הוא – קרא לו בדחיפות ואסר עליו לעשות זאת. עבר זמן מה, ועוד הפעם דרש

שהיא אומרת, זה אתה בעצמך, כמו שאתה וה' אחד, זה "יחידה ליחדך". זהו ההסבר הפנימי לכך שהאריז"ל יכל לעשות הפוך ממצוות רבו, שכן "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין?" – היחידה שבנפש היא דבר ה' בעצמו.

בחב"ד קוראים למדרגה הזו של גילוי היחידה – 'עצמי'. אם אדם הוא רק 'פנימי' ולא 'עצמי' – אז ודאי שאין לו לסור בכהוא זה ממה שהרב שלו אומר, אבל 'עצמי' יכול להיות יוצא מהכלל, כך היה האר"י הקדוש.

יודעים? מסופר שהבעל שם טוב היה גלגול של צדיק נסתר בצפת, שאליהו הנביא נגלה אליו ובקש ממנו שיספר לו מה עשה ביום הבר מצוה, איזו מצוה מיוחדת קיים. אותו יהודי אמר שלא יספר – כיוון שעשה זאת רק לכבוד ה', ולא לכבוד אף אחד אחר. אותו מעשה עשה רעש גדול כל כך גדול בשמים ונפסק שאותו נסתר יחזור לעולם הזה כמורנו הבעל שם טוב. מכאן למדים שלא חייבים לעשות כל מה שאליהו הנביא אומר לך, אבל היחידה שבנפש – אינך יכול לעשות מה

סיכום

אם כן, יש חמש האהבות (שכנגד השמות עסמ"ב) הן חמשה סוגי יחס^{נב}:

"נפשי אויטיך בלילה" – מת לגבי חי (שם **מה** – יסוד).

"כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה" – בן לגבי אב (שם **מה** – תפארת).

"אהבה בתענוגים" – רעיה לגבי דוד (שם **עב**).

"אהבת עולם" – נברא ביחס לבורא (שם **בן**).

"כלות הנפש" – נפש ביחס לאין סוף, שבלתי נתפס לגמרי, רק נתפס שהוא אין סוף (שם **סג**).

– בטול היש או אולי אפילו בטול במציאות – אבל לא אש קדש עד כדי כלות הנפש. באהבה האחרונה שהוא מתאר איני רק 'נברא'. 'נברא' הוא כמו כל הנבראים, אני ואבן אותו דבר, והאבן בטלה לבורא שלה וכמותה גם אני בטל. אבל יש משהו מיוחד בנפש – נפש היא לא אבן, נפש היא יהודי. יש בנפש יסוד האש, וכאשר הוא מתחיל להרגיש את עצמות אין סוף ער ווערט אויס, כלה, נגמר, נשרף לגמרי. הכליון הזה לא קורה באבן – הגם שהבורא יתגלה באבן, כמו שיהיה לעתיד לבוא, "אבן מקיר תזעק"^{נב} כאשר תרגיש את הבורא ממש, היא תגיע לכלות הנפש. כלות הנפש הוא משהו אחר, האהבה של שם **סג**. אם כן, הצטייר אצלי שהיחס שם הוא יחס של נפש – כפי הפסוקים שמביא – לאין סוף.

נח והרמז: והרמז: **מת-חי בן-אב רעיה-דוד נברא-בורא נפש-אין סוף** = 1911 = **אהיה** (משולש ו) פעמים שילוב **הוי-** **א-דני, אמנ** (משולש יג) – ארבעת היחסים הראשונים = 1274 = 2 פעמים 637 ואילו היחס האחרון (העולה על כולנה) = 637 – "שלם וחצי"! = 637 = "**יראת הוי**" – "ואהבת את הוי' אלהיך" (דברים ו, ה), "את" בא לרבות את היראה במקום האהבה, שהיו לנפש תרין גדפין לפרחא לעילא ולעילא.

מענות ותשובות

שאלה:

מהי התקשרות לרבי?

מענה:

ההתקשרות שלנו לרבי היא האהבה שלנו לרבי, כמו שהרבי הריי"צ כתב – שהתקשרות היא עניין של אהבה. כשם שהתקשרות בין בעל ואשה הינה אהבה, כך גם בין חסיד לרבי [וכמו הווארט החריף של ר' אייזיק שאת משל האהבה בשיר השירים היה צריך לכתוב על רבי וחסיד].

כמובן שההתקשרות כלולה גם מיראה וצריך לדעת שהרבי הוא לאין ערוך ממני, אבל כאמור, עיקר הקשר הוא של אהבה, "אנן בחביבותא תליא מילתא".

שאלת המשך:

אם התקשרות היא אהבה, אז מה בנוגע לדברים לא טובים שאני אוהב, כמו גלידה למשל או גלישה באינטרנט? גם אליהם אני מקושר?

מענה:

זה שיש לך משיכה לגלידה ולגלוש באינטרנט, זה לא עיקר הרע, זה דבר טבעי. עיקר היצר הרע כאן הוא לומר שזו האהבה שלך. אכן, אם אתה באמת אוהב את זה – אתה מתקשר לזה, וזה באמת לא טוב.

שאלה:

סיפורי צדיקים בדרך כלל מפליאים את הצדיק - האם אין חשש שיתפתח 'שגעון גדלות' אצל ילדים ששומעים את הסיפורים?

מענה:

ראשית, שגעון גדלות נובע מהדעת - המודעות העצמית - שמתווספת בגיל מאוחר יותר. לילדים מותר לחלום, וטוב לעודד אצלם חלומות טובים.

שנית, אנחנו משתדלים לעשות 'פרצופים' של סיפורי צדיקים, המראה את דמות הצדיק מנקודות מבט שונות. בכל 'פרצוף' ישנם גם סיפורים שמראים את הצד האנושי, סיפורים המבטאים את תכונת השפלות של הצדיק (פנימיית ספירת המלכות שלו).

שאלה:

מהי הדרך לתקן כעת, בימי בין המצרים, את חטא העגל ואת חטא המרגלים?

מענה:

שני החטאים היו פגם בהתקשרות למשה רבינו – התיקון הוא להאמין שמשה רבינו קיים בכל דור ודור ולהיות שליח העושה את שליחותו.

שאלה:

האם בן נח שייך ללימוד ספר התניא?

מענה:

גם בני נח יכולים ללמוד בספר התניא. מומלץ ללמוד דווקא את הפרקים הבאים: שער היחוד והאמונה – על כך שהקב"ה מחדש את העולם בכל רגע ורגע.

אגרת הקדש – על מעלת מצוות צדקה.

פרק כו – על מעלת השמחה.

פרקים מא-נ – על אהבת ה' ויראת ה'.

רמז בפרשה

מתמטיקה בפרשת השבוע

וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ
[מסעי לג, נג]

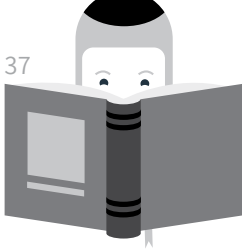
יחודא תתאה בעולם האצילות, ועוד שלוש פעמים כנגד גילוי יחודא תתאה ב-ג עולמות התחתונים בריאה יצירה עשיה. בפסוק יש 43 אותיות שהם מספר הברית השביעי. מספרי ברית ניתנים על ידי הנוסחה, $f[n] = 2\Delta n + 1$, ובמקרה זה כאשר $n = 6$. צורת מספרי הברית היא שני משולשים ונקודה באמצע. את פסוקנו נצייר אם כן כך:

ו	ה	ו	ר	ש	ת
ס	א	ת	ה	א	
י	ו	ר	צ	י	
ש	ב	ת			
ס	ב				
ה					
כ					
י					
ל					
כ					
נ	ת				
ת	א	י	ת		
ה	א	ר	צ	ל	
ר	ש	ת	א	ת	ה

בפנות הצורה האותיות **תורה**, רמז לכך שישבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצוות ה**תורה** (תוספתא לע"ז פ"ה מ"ב) ו"אין **תורה** כתורת ארץ ישראל" (בראשית רבה טז, ד).

לדעת הרמב"ן (שם) לומדים את מצוות ישוב ארץ ישראל מהפסוק הנ"ל. והנה, "**וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת**" שווה 1358, הערך של "**בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד**" והוא הפסוק שאמר יעקב אבינו לאחר שבניו אמרו "שמע ישראל וכו'". בקבלה מבואר ש"שמע" יחודא עילאה ואילו "ברוך שם" יחודא תתאה. ובשער היחוד והאמונה בתניא מבואר שיחודא תתאה הוא גילוי עצם האלקות שמעל זמן ומקום בתוך זמן ומקום (הרמוז בשילוב שם הו' בשם אדני), בסוד מצוות ישוב ארץ ישראל.

שאר הפסוק, "**הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ**" עולה 3 פעמים 1358 (!) וממילא הפסוק כולו שווה 5432 (שהוא גם 7 פעמים **בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ**, התלוי במצוות ישוב הארץ). נמצא שהפסוק הרומז למצוות ישוב ארץ ישראל כולו שווה פעם אחת יחודא תתאה ועוד שלוש פעמים יחודא תתאה. ויש לומר שהפעם הראשונה הוא

מסעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

המדור לילדים

"המדורה, כמה עוד נשאר לנו?

גלג יותר ממה שהלכנו או שהלכנו יותר

ממה שנלך?"

המוצא שלנו ולאן פנינו מועדות. הזכרון מהיכן יצאנו דוחף אותנו שלא לשקע בעבר ולהתאמץ לנוע כל הזמן הלאה, לא להשאר במקום. הידיעה היכן מסתתרים המסע נותנת לנו חשק להגביר את הקצב בהתקדמות אל היעד.

המסלול של ישראל במדבר נקרא על שם התנועה - "אלה מסעי בני ישראל" - למרות שרשימת האתרים שבאה מיד כוללת את ארבעים ושתים נקודות העצירה והחנייה. דיוק הלשון מלמד אותי שעקרו של המסע אינו החניות אלא ההתקדמות, ושככל עצירה הדגש אינו על החנייה אלא על היציאה לדרך מאותו מקום אל המקום הבא.

ציוז הכרזי

כמו לפני טיול, אנו מכרחים להצטייד בכמה אביזרים חיוניים. נעלי הליכה ובקבוקי מים לשתיה הם חובה. מהו ציוד החובה במסע שלנו?

כיון שהמסע עלול להתארך עלי להצטייד במצבור של אמונה. "המאמין לא יחיש". עלי להתאזר בסבלנות רבה, מתוך ידיעה שמי שמנהל את המסע יודע להיכן הוא מוליך אותי. אני סומך עליו לגמרי, גם אם הדבר לא יקרה

מוגש בשותף מוסדות תורת חיים בראשות הרב יצחק גינזבורג כתב הרב שילה אופן, משפיע חסידי בת"ת תורת חיים בירושלים

פרשת מסעי, כשמה, נפתחת ברשימת ארבעים ושנים המסעות שעשו בני ישראל בדרךם ממצרים לארץ ישראל במהלך ארבעים שנות הנדודים במדבר. בחסידות מסבר, שמסעות אלו עובר כל יהודי ויהודי בדרך את הארץ המבטחת שלו. זהו מסע הנשמה האישי שלו. בכלל, יהודי הוא טפוס נודד, יושב על קוצים. משהו מבפנים לא נותן לו שקט ומנוחה ודוחף אותו כל הזמן לתור אחרי המקום הבא ומשם למקום הבא, ועד לארץ המבטחת.

כאלי המסע

לפני שאנו יוצאים לדרך עלינו לשנון מספר קללים:

ראשית צריך לדעת שאל היעד הסופי לא מגיעים בפעם אחת. המסע עלול לכלל נקודות עצירה רבות בדרך, לפי תנאי הדרך ולפי ההתרחשויות שיערעו. לפעמים העצירה תהיה קצרה ולפעמים היא תארך זמן רב.

למרות העצירות הרבות בדרך, שני דברים אסור לנו לשכח: מהי נקודת

בְּקֶצֶב שְׁתַּכַּנְנֵתִי.

אַחֲלוּ רַק בְּדָרְךָ

מָה לֹא תִיבִים לְקַחַת לְדָרְךָ? רְאִיתֶם פְּעַם בְּאֶמְצַע טוֹיֵל בְּמַדְבֵּר יְהוּדָה אִישׁ שְׁמַתְרוּחַ עַל סִפָּה וּמַעֲיָן בְּקֶלְסֵר כְּשִׁמְזָגָן פּוֹעֵל מֵעַל רֹאשׁוֹ? בָּרוּר שְׂלֵא. מִזָּגָן בְּאֶמְצַע הַמַּדְבֵּר? כִּכָּה זֶה כְּשִׁנְמַצָּאִים בְּדָרְךָ. גַּם אֲנִשֵּׁי עֶסְקִים מְכַבְּדִים יוֹדְעִים שְׂכַאֲשֵׁר הֵם יוֹצְאִים לְנִסְיַת עֶסְקִים בְּחוּ"ל יְהִי תִנְאֵי הַדָּרְךָ שׁוֹנִים מִהַבַּיִת. כַּאֲשֵׁר אָנוּ נִמְצָאִים בְּדָרְךָ אָנוּ מוֹכְנִים לְוַתֵּר עַל כְּמָה הַרְגְּלֵי נוּחוּת – הָאֶכֶל הַמְּכָר, הַבְּגָדִים הַרְגִילִים. אָנוּ יוֹדְעִים כִּי בְּסוּף נִגִיעַ הַבַּיִתָּה וְשָׁם כְּבָר הִיָּה הַכֹּל. מְסַפֵּר עַל הַמַּגִּיד מִמַּעֲזָרִיטֵשׁ שֶׁהִיָּה בְּרֵאשִׁית דְּרָכּוֹ חֵי בְּדַחְקוֹת גְּדוּלָּה וְעֶסֶק בְּבֵיתוֹ בְּמַלְמָדוֹת. אֶפְלוּ כִסּוֹת לֹא הָיוּ לוֹ, וּבְמִקוּמָם שִׁמְשׁוּ גִזְעֵי עֶץ חֲתוּכִים, וְכָךְ הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ עִם קְבוּצַת יְלָדִים וְלוֹמֵד אֹתָם תּוֹרָה. פְּעַם אַחַת הִגִיעַ יְהוּדִי לְבִקְרוֹ. הוּא שָׁמַע מִרְחוֹק עַל גְּדֻלְתּוֹ וּבֵא לְהַתְרַשֵּׁם מִמְּנָה יְשִׁירוֹת. הִיְהוּדִי נִכְנַס וְרָאָה אֶת הַמַּגִּיד יוֹשֵׁב עִם הַיְלָדִים עַל גִּזְרֵי הָעֵצִים וּבְבַיִת אֵין כָּל. הִשְׁתוֹמַם הִיְהוּדִי, אֲבָל הַמַּגִּיד סָמַן לוֹ שְׂיָבוֹא מֵאַחֵר

בְּדָרְךָ יְכוּלוֹת לְצוֹץ תְּקָלוֹת שׁוֹנוֹת. אֲנִי זוֹכֵר טוֹיֵל שְׁנַתִּי שֶׁהָיָה אָמור לְהִסְתַּיֵּם בְּשָׁעָה שְׁבַע וָרֶק בְּשָׁעָה אַחַת-עֶשְׂרֵה חֲזַרְנוּ לְעִיר. לָמָּה? כִּי הַמְסָלוּל הִסְתַּיֵּם שָׁעָה מֵאַחֵר מִהַמְתַּכְנֵן, וְהִנְהֵג הִתְעַכֵּב בְּדָרְךָ עוֹד חֲצֵי שָׁעָה וְאִז גְּלָה שְׁחִסֵּר לוֹ דָּלֶק וְשׁוּב הִתְעַכְבְּנוּ. לְפַעְמִים נִרְאָה שֶׁהִתְעַכְבְּנוּ לְרַעְתָּנוּ, אֲבָל בְּסוּף מִתְבָּרַר שֶׁהַכֹּל הָיָה דוֹקָא לְטוֹבָה!

בְּמִסְפָּר הַמְּסָעוֹת – אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם – יֵשׁ רְמֵז מַעֲנִין: אִם נִסְפָּר אֶת כָּל הַפְּעָמִים בְּתוֹרָה בְּהוֹן מוֹפִיעַ הַבְּטוֹי 'אַהֲבָה' (בְּכָל הַהִטּוֹת הָאֶפְשָׁרִיּוֹת: אַהֲב, יֵאֱהָב אֶהֱבֵתִי וְכו') נִגְלָה שֵׁישׁ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם כְּאֵלוֹ! זֶה אוֹמֵר שֶׁמְּסָעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבֵּר הָיוּ בְטוֹי לְאַהֲבָה וְתִשׁוּמַת לֵב מִיַּחַדָּת שָׁל ה'. אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁבְּחֶלֶק מִהַמְּסָעוֹת נִרְאָה הִיָּה שֶׁהִסְתַּכְּנוּ בְּאַרְוָעִים לֹא חִיּוּבִיִּים, כְּמוֹ תְלוּנוֹת עַל ה' וּמִנְשָׁה וּבְחֻטָּאִים שׁוֹנִים, וְאִף נִעְנְשָׁנוּ עַל כָּךְ. וְאִף עַל פִּי כּוֹ, בְּסוּפוֹ שָׁל מְסָע מִתְבָּרַר שֶׁהַכֹּל הָיָה לְטוֹבָה, וְשִׁאוֹתָן יְרִידוֹת הָיוּ "צָרָה עֲלֵיהָ!"

עֵלֵי הַשְּׂבוּעָה:

מְדוּעַ הָאֲתָרִים בְּהֵם עָבְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָרְךָ נִקְרָאִים "מְסָעִי" וְלֹא 'חֲנִיּוֹת'?

בֵּין הַפּוֹתְרִים נִכּוֹנָה יִגְרַל מִשְׁחַק קֶפְסָה.

תְּשׁוּבוֹת יֵשׁ לְשִׁלַּח לְדֹא"ל maosime@gmail.com אוּ בְּטֶלְפוֹן 079-9211452

עַד יוֹם ב' הַקָּרוֹב. זוֹכֵי הַשְּׂבוּעָה: יְלָדֵי מִשְׁפַּחַת הַס חוּוֹת גַּלְעָד

הַמְקַלַּחַת הַחֲמָה? "אֲנִי", שָׁאֵל הַיְהוּדִי,
 "אֲנִי רַק בְּדָרְךָ. כָּל אֵלּוּ מְחַכִּים לִי בְּבִיתִּי."
 "נְכוֹן", עָנָה הַמַּגִּיד, "גַּם אֲנִי רַק בְּדָרְךָ..."
 שְׁנֵזֶכֶה לְמַסַּע שֶׁל אֶהְבֶּה!
 שִׁבְתָּ שְׁלוֹם וּמְבָרֵךְ! כָּזִי

יוֹתֵר, כְּשֵׁיִסִּים עִם הַיְלָדִים.
 כְּשֶׁחֹזֵר הַיְהוּדִי לֹא יָכוֹל הִיָּה לְהַסְתִּיר
 אֶת תְּדַהְמָתוֹ: "רַבִּי, אֵין לָךְ כְּלוּם בְּבִיתִי. אֵיךְ
 אֶתָּה חִי?". הַמַּגִּיד עָנָה לוֹ מִיָּד בְּשִׂאֵלָה:
 "הֵיכֵן הַמָּטָה וְהַשְּׂמִיכָה שְׁלָךְ? מָה עִם

הַפְּרָסִים קַחֲסוּת:

צעצועי רוזנפלד

יפו 34 ירושלים | טלפקס 02-6240854

המשך מעמ' 9

שאמרו שהאנטיתזה באה מהחוץ לא השכילו בסוד העמוק הזה – לעתים האנטיתזה אכן באה מהחוץ, אבל גם מה שבא מהחוץ בעצם בא ממך. יש דבר שאתה יכול להרגיש מיד שבא ממך ויש דבר שאינך יכול להרגיש שבא ממך – עד שלא יבוא מהחוץ. אז, כשהוא בא מהחוץ, אם אתה חכם ובעל תשובה – "כל ימיו בתשובה"²³ – אתה חוזר ומזהה את ההעלם שאינו במציאות שבתוכך.

זהו פירוש עמוק למבואר בחסידות²⁴ שעולם הוא לשון העלם – העולם בא בשביל לגלות את ההעלם שאינו במציאות באור אין סוף (כמובן, הכל קשור לסיפור על רבי שלמה מקרלין שהיה ב"ואביטה" השבוע²⁵: המתנגדים, שגרסו ש"הצמצום כפשוטו", לא סבלו שה' נמצא בבית הכסא – אותה נקודה, אי-הכרה בכך שהצמצום בעצם מגלה את ההעלם הכי עצמי, ההעלם שאינו במציאות).

בדקות או בדקות שבדקות. אך לפעמים, כמו בסיפורים הנ"ל, הוא זקוק למאמץ עילאי של תשובה מעומקא דלבא כדי למצוא את שרש אותו רע אצלו.

כנראה יש כמה וכמה שכבות בהעלם שאינו במציאות, כפי שדברנו פעם. בחסידות²⁶ זהו ההבדל בין ניצוץ אש בצור החלמיש לגבי שם בעצם – העלם שישנו במציאות הוא שלהבת בגחלת, והמשלים להעלם שאינו במציאות הם אש בצור החלמיש ושם בעצם. הרע שהרבי יכול למצוא בעצמו בקלות יחסית הוא מרובד יותר נמוך בהעלם שאינו במציאות (אש בצור החלמיש). בסיפורים שהיו צריכים להתבודד ולעשות תשובה גדולה – הרע בא מרובד יותר עמוק בהעלם שאינו במציאות (שם הכלול בעצם).

למצוא את האנטיתזה בתוך התזה

ההסבר על מציאת שרש הרע בהעלם בתוך הטוב מעמיק בטוב טעם מה שהסברנו בשיעורים קודמים, שהסינתזה היא מציאת האנטיתזה בתוך התזה, לראות איך שהאנטיתזה צומחת מתוך התזה. אלה

נב שבת קנג, א.

נג שפע טל חלק טל שער ששי פ"ז. מחברת הקדש שער ר"ה ("היום הרת עולם"). ובריבוי מקומות בחסידות.

נד פרשת פינחס.

יתקיים בע"ה ביום חמישי,

ד' מנחם אב תשע"ט | 8.8.2019

בבתי הכנסת בגבעת שמואל: היכל רחמים, רחוב ש"י עגנון 7
אהבת ישראל, רחוב לוי אשכול 15/17

« בתכנית

09:30	התכנסות בבית הכנסת 'היכל רחמים'
10:00	הרב רפי פרץ, שר החינוך, "תורת ה' תמימה"
10:30	הרב נעם שפירא, "שירת האהבה"
11:00	הרב יוסי פלאי, "הקבלה והנגלה ילכו יחדיו!"
11:30	"ד"ר שי שגב, "סודות הקבלה"
12:00	הרב ד"ר משה רט, "דמות הצדיק במשנת הרבי מקוצק"

« שיעורים מקבילים בבית הכנסת הסמוך "אהבת ישראל"

10:45	מירב שפירא, "בין פריד לתורת הנפש"
11:40	הרב ד"ר יהודה יונגסטר, "בין חסידות הקדומה לחסידות המתחדשת"
12:30	הרב יאיר גזבר, "הקבלה והנפש בתורת הרב קוק"

< הפסקה וטעימה קלה

14:30	הגב' רחל בולטון, "בחירות ואחריות - הצלם האלוקי"
15:00	הרב משה גנוט, "מעשה בראשית ומעשה מרכבה"
15:30	הרב משה שילת, "חסידות בדור הגאולה"
16:00	הרב יהושע שפירא, "דרכי קירוב"
16:30	"ד"ר דניאל שליט, "והיה כנגן כנגן נגינה ונבואה"
17:15	הרב שמואל יניב, "הרובדים הנסתרים בתורה"

< הפסקה ומכירת ספרי המרצים

« הענקת הפרס

19:00	תפילת מנחה
	דברי ברכה: שר התחבורה בצלאל סמוטריץ'
	הרב אליעזר מלמד
	הרב שמואל אליהו
	הרב יוסי גינזבורג, 'אבי'
	הרב הגאון מאיר מזוז שליט"א
	הענקת הפרס על ידי הרב שמואל יניב, נשיא הקתדרה לתורה ולחכמה
20:45	הגאון הרב יצחק גינזבורג שליט"א
21:30	"חזון החסידות לאחרית הימים" (התחלה משוערת)
	סיום משוער ותפילת ערבית

50 ש"ח דמי השתתפות | כיבוד קל יוגש לאורך היום

יום לימוד זה מוקדש לעילוי נשמת רבי אליעזר חיים בן יצחק גרוסברגר ז"ל.
יום פטירתו ז' באב תשע"ז

יום העיון השנתי של
הקתדרה לתורה
ולחכמה בגבעת שמואל

בנושא:

חסידות קבלה וגאולה

הנחייה וליווי:
הרב ד"ר יהודה יונגסטר
חבר הנהלת הקתדרה

טקס הענקת
פרס היצירה התורנית
לשנת תשע"ט
לגאון הרב
יצחק גינזבורג
שליט"א

חפשו בגוגל 'כנס הקתדרה תשע"ט'